

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΓ' • ΤΕΥΧΟΣ 8 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σύντομες σκέψεις για τον προσηλυτισμό Ἀναστασίου Μαρίνου	σελ. 3-4
Ὁ Θεός δημιουργός Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου	σελ. 5-7
Δέηση Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου	σελ. 8-10
Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ κήρυκα π. Βασιλείου Θερμοῦ	σελ. 11-12
Τὸ «Πιστεύω» ὡς πρότυπο κατηγοριοῦ λόγου Γ. Μπαμπινιώτη	σελ. 13-14
Δεξιότητες ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς νέους μας Στέφανου Χρ. Κουμαρόπουλου	σελ. 15-17
ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ὑπ' ἀριθμ. 2784 Ἱερᾶς Συνόδου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος	σελ. 18-21
ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ὑπ' ἀριθμ. Π' Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν	σελ. 22-23
Ἀνακοίνωσις Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν	σελ. 24
Εἰδήσεις καὶ Σχόλια Κωνσταντίνου Χολέβα	σελ. 25-26
Ὁ ἱερεὺς Ἐμμανουὴλ Σκορδίλης καὶ τὸ ἔργο του στὴ Μῆλο Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη	σελ. 27-28
Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου	σελ. 29-30
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ	σελ. 31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
Κυκλαδίτικο Καμπαναριό

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>
Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:
e-mail: contact@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Σκλήφας

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Κωνσταντίνος Χολέβας

ΣΥΝΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:
Ἰ. Μ. Χατζηφώτης

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕΕ

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791
<http://www.livanis.gr>

Σύντομες σκέψεις για τὸν προσηλυτισμὸ

Τοῦ κ. Ἀναστασίου Μαρίνου, Ἀντιπροέδρου
τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἐ.τ. καὶ Δρος Ν.

Τὸ ἄρθρο 13 τοῦ Συντάγματος κατοχυρώνει τὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὀρίζοντας ὅτι: «Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης εἶναι ἀπαράβιαστη».

Ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως αὐτῆς δὲν εἶναι ἀπλῶς ὅτι κάθε ἕνας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιλέγει τὴν θρησκεία τῆς προτιμήσεώς του ἢ νὰ εἶναι ἄθεος ἢ ἄθρησκος ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲ τὴν διάταξη αὐτὴ κατοχυρώνεται ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς δικαιωμάτων σχετικῶν μὲ τὴν θρησκευτικὴ συνείδηση τοῦ ἀτόμου. Ἔνα ἀπὸ τὰ εἰδικότερα αὐτὰ δικαιώματα εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα νὰ προπαγανδίζεις τὴν θρησκεία σου ἢ τὴν ἀθεΐα σου μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ προσεταιρισθεῖς στὶς θρησκευτικὲς σου ἀπόψεις καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἑτερόδοξους ἢ ἑτερόθρησκους, δηλαδή νὰ τοὺς προσηλυτίσεις. Στὴν ἄσκηση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ προτρέπει ὁ Κύριος τοὺς μαθητὲς του λέγοντας πρὸς αὐτούς: «πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. ΚΗ, 19-20). Ἄρα ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει τὸν προσηλυτισμὸ ἀλλὰ τοῦναντίον τὸν συνιστᾷ.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω γεννᾶται αὐτόματα τὸ ἐρώτημα. Τὸ Σύνταγμά μας δηλαδή τὸ ὁποῖον ὀρίζει εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρο 13 παράγρ. 2 ὅτι «ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται» εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ θρησκεία; Καὶ εἶναι ἀντίθετος μὲ τὴν θρησκεία αὐτὴ καὶ ὁ Ν. 1672/39 ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀπαγορεύει τὸν προσηλυτισμὸ ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνάγει σὲ ποινικὸ

ἀδίκημα; Καὶ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ καθίσταται ἐντονώτερο καὶ καταλαμβάνει ὅλα τὰ χριστιανικὰ δόγματα ἐὰν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τὸ ὁποῖον μετέχει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔχει διακηρύξει ὅτι ἡ προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἢ ἄλλως καλουμένη «χριστιανικὴ μαρτυρία» ἀποτελεῖ καθῆκον κάθε χριστιανοῦ καὶ κάθε Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀπάντηση εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἀναμφιβόλως ἀρνητικὴ. Ὁχι. Οὔτε τὸ Σύνταγμα, οὔτε ὁ Ν. 1672/39 ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς ἐπιταγὲς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, διότι ἐκεῖνο ποὺ ἀπαγορεύουν δὲν εἶναι ἡ διάδοσις τῆς θρησκείας καὶ ὁ διὰ τοῦ τρόπου τούτου προσηλυτισμὸς νέων ὁπαδῶν εἰς αὐτήν. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπαγορεύουν εἶναι ὁ λεγόμενος «κακόπιστος προσηλυτισμὸς», δηλαδή ἡ προσπάθεια νὰ προσεταιρισθεῖς στὶς θρησκευτικὲς σου ἀπόψεις κάποιον ἄλλο χρησιμοποιοῦντας μέσα ἀπατηλά, ἀνέντιμα, ἀνήθικα ἢ ἐν γένει παράνομα. Καὶ ἄς ἀναφέρουμε μερικὰ: Ἐὰν εὑρίσκεται κάποιος σὲ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ ἔχει ἀνάγκη χρημάτων γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς δαπάνες νοσηλείας τοῦ ἀσθενοῦς παιδιοῦ του, ἐγὼ δὲ τοῦ δηλώσω ὅτι ἀναλαμβάνω ἐξ ὀλοκλήρου τὴν δαπάνη ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀλλάξει τὴν θρησκεία του καὶ νὰ προσχωρήσει στὴν δική μου, ἢ προσπάθεια αὐτὴ ἀποτελεῖ κακόπιστο προσηλυτισμὸ, ἀπαγορεύεται καὶ τιμωρεῖται. Κακόπιστο προσηλυτισμὸ ἀποτελεῖ καὶ ἡ προσπάθεια ἐξαπατήσεως τοῦ ἄλλου στὸν θρησκευτικὸ τομέα, ὅπως π.χ. ἐὰν προσπαθῶ νὰ πείσω ἕνα ἀνήλικο ἢ ἕνα στερούμενον ἐπαρκοῦς μορφώσεως λέγοντάς του, κατὰ

έντεχνο και άπατηλό τρόπον, ότι ή θρησκεία του έχει επικίνδυνες ή άχρηστες και περιττές άρχές ενώ ή δική μου θρησκεία είναι καλύτερη. Κακόπιστον επίσης προσηλυτισμό άποτελεί ή συνεχής με έπιμονή και φορτικότητα προσπάθεια να πείσω τον άλλον ότι ή θρησκεία μου είναι καλύτερη από την ιδική του και να τον πιέζω φορτικά να διαβάσει τα θρησκευτικά φυλλάδια που άπηχούν τις άπόψεις της δικής μου θρησκείας. Αυτές και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις έννοει το άρθρο 13 του Συντάγματος, όταν όρίζει ότι ο προσηλυτισμός άπαγορεύεται ο δε Ν. 1670/1939 είναι, εις το σημείο τουτο, σαφής διότι όρίζει ότι προσηλυτισμός τιμωρούμενος υπό του ποινικού δικαστηρίου είναι: «ιδία ή δια πάσης φύσεως παροχών ή δι' ύποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ήθικης ή ύλικης περιθάλψεως, δια μέσων άπατηλών δια άκαταχρήσεως της άπειρίας, έμπιστοσύνης ή δι' έκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής άδυναμίας ή κουφότητας άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διεΐσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν έτεροδόξων έπι σκοπῶ μεταβολής του περιεχομένου αυτής».

Είναι σαφές λοιπόν το ποιον προσηλυτισμόν άπαγορεύει το Σύνταγμα και ο νόμος, που θέλουν με την άπαγόρευση αυτή να προστατεύσουν την προσωπικότητα του άλλου ως οντότητας πνευματικής. Άνάλογη είναι και ή διάταξις του άρθρου 178 του Άστικού Κώδικος ή όποια για να προστατεύσει την προσωπικότητα του άλλου όρίζει ότι είναι άκυρος ή δικαιοπραξία «με την όποιαν έκμεταλλεύεται κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα, ή την άπειρίαν του άλλου και πετυχαίνει έτσι να συνομολογήσει ή να πάρει για τον έαυτό του ή τρίτο για κάποια παροχή, περιουσιακά ώφελήματα που κατά τις περιστάσεις βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία προς την παροχή». Αυτός λοιπόν είναι ο άπαγορευόμενος προσηλυτισμός και όχι ή άπλή και άδολη

«Χριστιανική Μαρτυρία» και ή διδασκαλία της θρησκείας καθενός και για την άπαγόρευση αυτού του προσηλυτισμού ούδεμίαν αντίρρηση έχει το Δικαστήριο Άνθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Εύρώπης, το όποιο με δύο άποφάσεις του (ύπόθεση Κοκκινάκη και ύπόθεση Λαρίσης κ.λπ.) έδέχθη ότι ο Ν. 1672/1939 ΔΕΝ παραβιάζει την Σύμβαση της Ρώμης, όπως είχαν ισχυρισθεί έτεροδόξοι (Μάρτυρες του Ίεχωβά και Διαμαρτυρόμενοι), οι όποιοι είχαν καταδικασθεί από έλληνικό ποινικό δικαστήριο για προσηλυτισμό και είχαν προσφύγει στο ως άνω Διεθνές Δικαστήριο. Το γεγονός δε ότι ο Ν. 1672/1939 έχει ψηφισθεί από την δικτατορία του Μεταξά δεν έχει καμία σημασία έφ' όσον αυτός **δέν** είναι αντίθετος με το Σύνταγμα και την Σύμβαση της Ρώμης, όπως έχουν δεχθεί με πάγια νομολογία έδω στην Ελλάδα το Συμβούλιο της Έπικρατείας και ο Άρειος Πάγος έρμηνεύοντας το νόμον αυτόν υπό την έννοιαν ότι άπαγορεύει μόνον τον κακόπιστον προσηλυτισμόν που προσβάλλει την προσωπικότητα του προσηλυτιζόμενου.

Κατόπιν τών άνωτέρω είναι άπορίας άξιον δια ποιον λόγον έζήτησε ή βουλευτής του ΠΑΣΟΚ κα Δαμανάκη την κατάργηση του Ν. 1672/1939. Δέν ένδιαφέρεται δια την προστασίαν της προσωπικότητας των συμπολιτών της και των συνανθρώπων της έν γένει;

Σημειωτέον δε ότι τόσο το Σύνταγμα όσο και ο νόμος άπαγορεύουν τον προσηλυτισμόν ανεξαρτήτως της θρησκείας ύπέρ της όποιας άσκειται. Άρα άπαγορεύουν και τον κακόπιστον προσηλυτισμόν τον ασκούμενον ύπέρ της όρθοδόξου χριστιανικής θρησκείας.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΓΙΑ ΕΝΗΛΙΚΕΣ

Ὁ Θεὸς δημιουργὸς

«Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων»

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

α) Ἡ χριστιανικὴ κοσμολογία

Ὅλοι μας ἔχουμε κάποτε ἀκούσει τὸ ὅτι «Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον». Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια ἐπαναλαμβάνει τὸ «Σύμβολό» μας, ὅταν διακηρύττει ὅτι ὁ Θεὸς Πατέρας εἶναι καὶ «ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων». Τὸ θέμα αὐτὸ συνιστᾶ γιὰ πολλοὺς πρόβλημα. Δὲν εἶναι ὅλοι ἔτοιμοι νὰ δεχθοῦν αὐτὴ τὴν ἐξήγηση στὸ ἐρώτημα πῶς ἔγινε τοῦτος ὁ κόσμος. Ἴσως καὶ αὐτὴ τους ἢ ἀνετοιμότητα νὰ εἶναι καὶ μιὰ διαφυγὴ τους ἀπὸ τὴν ἐπιτακτικὴ λύση στὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Ὡστόσο τὸ ζήτημα τοῦ ποιὸς καὶ πῶς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον δὲν εἶναι παρωνυχίδα ἀλλὰ κεντρικὸ θέμα τῆς ζωῆς μας. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴν ἔχει διερωτηθεῖ ἐπανειλημμένως καὶ νὰ μὴν ἔχει ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμία του νὰ μάθει γιὰ τὴν προέλευση τοῦ σύμπαντος, γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς ζωῆς στὸν πλανήτη, γιὰ τὸν κόσμον καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀπὸ πολὺ παλιὰ ἢ φιλοσοφία καταπιάσθηκε μὲ

τὸ πρόβλημα καὶ ὕστερα καὶ ἡ ἐπιστήμη, ποὺ μὲ τὶς περιορισμένες δυνατότητές της κινούμενη μέσα στὸ χῶρο τῆς Φυσικῆς πασχίζει νὰ ἀξιολογήσει τὰ δεδομένα τῆς φύσης, ποὺ εἶναι αἰσθητά, γιὰ νὰ καταλήξει στὴ διατύπωση κάποιας πρότασης ποὺ θὰ ικανοποιεῖ τὴν ἀνθρώπινη περιέργεια. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔμεινε χωρὶς ἀνταμοιβή. Ὁ νοῦς του ἐσχεδιάσε καὶ ἡ γνώση του ἐμεθόδευσε τὴν ἀνίχνευση τῶν πηγῶν τῆς ζωῆς, τὴν προέλευση τοῦ κόσμου ὅλου.

β) Ἡ ἀξία τῆς ἐπιστήμης

Ποιὸς δὲν γνωρίζει ἢ δὲν ἀναγνωρίζει τὶς ἀλματώδεις προόδους ποὺ ἔχει κάνει ἡ ἐπιστήμη στὸν τομέα αὐτόν; Καὶ ὄχι μόνο μία, ἀλλὰ πολλὲς ἐπιστῆμες σήμερα ἀλληλοφωτίζονται καὶ ἀλληλοσυμπληρώνονται στὴν κοινὴ προσπάθεια ἀνακάλυψης τῶν ἀρχῶν

τῆς ζωῆς. Εἴμαστε εὐγνώμονες στὴν ἐπιστήμη γιὰ τὶς ἐρευνές της καθὼς καὶ γιὰ τὴν συνεχιζόμενη προσπάθειά της νὰ ἐξαντλήσει ὅλα τὰ ὅρια τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ νὰ

Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, Μητρόπολη Μουρεάλε, Σικελία, 1180-1190.

ἀποκαλύψει όλα τα μυστικά τῆς Δημιουργίας. Δέν πρέπει ὅσοι εἴμαστε πιστοὶ νὰ φοβόμαστε τὶς προόδους τῆς ἐπιστήμης, ἀντίθετα ἐμεῖς περιμένουμε ἀπὸ αὐτὴν πορίσματα καὶ προτάσεις πὺν στερεώνουν μέσα μας τὴν πίστη. Ὡστόσο δέν ἀγνοοῦμε ὅτι στὸ παρελθόν, καὶ μάλιστα τὸν περασμένο αἰώνα, ἐξεπήγασε μέσα ἀπὸ ὀρισμένα ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια ἢ ἀμφισβήτηση τῆς Γραφῆς πὺν κράτησε ἀρκετά. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πὺν «μυθοποιήθηκε» ἢ ἐπιστήμη σάν παντοδύναμη καὶ ἱκανὴ νὰ δώσει ἀπάντηση στὰ καίρια ἐρωτηματικά τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἐκπληκτικὲς προοδοὶ τῆς ἐθάμπωσαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ στήριξαν ἐπάνω τῆς ἐλπίδες περισσότερες ἐκείνων πὺν αὐτὴ εἶχεν ἐξ ἀντικειμένου τὴ δύναμη νὰ ἱκανοποιήσει. Στὶς ἡμέρες μας αὐτὲς οἱ προοδοὶ στάθηκαν κρίσιμες γιὰ τὴ συνείδησή μας. Ἐκεῖ πὺν θεωρεῖς τὴν σχεδὸν παντοδυναμία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν πλανήτη ἔρχεται ἕνα ἀτύχημα στὸν ἀμερικανικὸ «Τσέλλεντζερ» ἢ στὸ σοβιετικὸ Τσερνομπίλ γιὰ νὰ καταδείξει τὴν τελικὴ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνεῖ παντοδύναμος. Ἐκπληκτικὰ τὰ ἐπιστημονικὰ του ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ καὶ συγκλονιστικὲς οἱ στιγμὲς τῆς ἀμήχανης ἀδυναμίας του. Τὰ ἴδια τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του τὸν προδίδουν καὶ τοῦ ὑπενθυμίζουν τὴ σχετικότητα καὶ μηδαμινότητά του.

Ἱερὸ δῶρο, λοιπὸν, στὸν ἀνθρώπο ἢ ἐπιστήμη, ἀλλὰ μὲ σχετικὲς καὶ ὄχι ἀπόλυτες διαστάσεις. Στέκεται στὸ ὄριο ἀνάμεσα στὰ φυσικὰ καὶ μεταφυσικὰ. Μὲ ὄπλα τὴν παρατήρηση, τὸ πείραμα καὶ τὸν μαθηματικὸ λογισμό προσπαθεῖ νὰ ἐξιχνιάσει τὰ δρώμενα καὶ μὴ ὀρώμενα. Μὰ περιορισμένος πάντοτε ὁ ὀρίζοντάς τῆς. Γιὰ τοῦτο ὁ θαυμασμός γι' αὐτὴν πὺν ἐμεσουράνησε τὸν 19ον αἰώνα σήμερα πια παρεχώρησε τὴ θέση του σε μιὰ προσγειωμένη θεώρησή τῆς, περιορισμένη στὰ φυσικὰ τῆς ὄρια. Ἡ ἀναζήτηση ὡστόσο ἐρεισμάτων ἀθείας στὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα δέν ἔπαυσε καὶ σήμερα ἀκόμη νὰ ἀποτελεῖ φαινόμε-

νο, πὺν βέβαια μπορεῖ μὲν νὰ μὴν ἐπιβιώσει μέσα στὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιζεῖ στὴ φαντασία μερικῶν, πὺν διατείνονται πὺν μπορεῖ ἢ ἐπιστήμη νὰ ἀποφανθεῖ μὲ κῦρος καὶ αὐθεντία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἢ τὴν ἀνυπαρξία τοῦ Θεοῦ. Ὡμως ἐμεῖς, χωρὶς νὰ ἀρνοῦμεθα στὴν ἐπιστήμη τὶς ἀληθινὲς τῆς διαστάσεις, παίρνουντάς τὴν ὅπως εἶναι, στηριζόμαστε πολλές φορές σ' αὐτὴν γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουμε ὅσα ἢ Γραφὴ μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου καὶ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

γ) Γιατί ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμο

Ἱνα πρῶτο ἐρώτημα πὺν ἀναδύεται ἀπὸ τὴ θρησκευοῦσα συνείδησή μας εἶναι τὸ γιατί τάχα ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμο. Ποιὰ ἀνάγκη Τὸν ὤθησε στὴν ἀπόφασή Του αὐτὴ; Γιατί, μιὰ καὶ δέν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μηδέν, θέλησε ὁ Θεὸς νὰ κτίσει τὴν πλάση; Τὰ ἐρωτήματα φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως περίεργα ἢ καὶ ἀνόητα. Τί μᾶς ἐνδιαφέρει ἐμᾶς τὸ κίνητρο τοῦ Θεοῦ; Ὡμως σκεπτόμαστε ἀνθρώπινα. Κανείς μας δέν ἀποφασίζει νὰ κάνει κάτι ἂν δέν ἔχει στὸ μυαλό του ἕνα συγκεκριμένο σκοπὸ. Πὺν ὁ Θεὸς θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει ἐδῶ ἐξάιρεση; Τὴν ἀπάντηση στὸ περίεργο αὐτὸ ἐρώτημα τὴ βρίσκουμε θεωρώντας ἐμᾶς πὺν εἴμαστε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς κάνουμε κάτι γιὰ κάποιον ἄλλον πὺν εἶναι καλὸ, γιατί τὸν ἀγαπᾶμε. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ κίνητρό μας. Μήπως καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀγάπη ἔκανε τὸν κόσμο; Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Οὔτε ἀπὸ ἀνάγκη, οὔτε ἀπὸ σκοπιμότητα ἐνήργησε ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη. «Τὸ νὰ ἀγαπᾶς –γράφει ὁ π. Κάλλιτος Γουέαρ– σημαίνει νὰ μοιράζεσαι, ὅπως τόσο καθαρὰ μᾶς ἔχει δεῖξει τὸ Τριαδικὸ δόγμα: ὁ Θεὸς δέν εἶναι μόνο ἕνας μέσα σε τρεῖς, ἐπειδὴ εἶναι μιὰ κοινωνία προσώπων, πὺν μετέχουν μὲ ἀγάπη τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Ὁ κύκλος τῆς θεϊκῆς ἀγάπης ὅμως δέν ἔχει παραμένει κλειστός. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι, στὴν κυριολεκτικὴ σημασία τῆς λέ-

ξης «έκστατική» – μια αγάπη που κάνει τὸ Θεὸ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ δημιουργεῖ πράγματα διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο. Ἀπὸ ἐκούσια ἐκλογή ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον μὲ «έκστατική» αγάπη, ἔτσι ὥστε νὰ ὑφίστανται ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἴδιο ἄλλες ὑπάρξεις γιὰ νὰ μετέχουν στὴ ζωὴ καὶ στὴν αγάπη ποὺ εἶναι δικὰ του» (Καλλιόστου Γουέαρ: Ὁ ὀρθόδοξος δρόμος, σ. 52).

Ἡ δημιουργία τῶν ψαριῶν καὶ τῶν πουλιῶν. Μητρόπολη Μονρεάλε, Σικελία, 1180-1190.

δ) Ἀναπόδεικτες κοσμολογικὲς θεωρίες

Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ κόσμος ἔγινε τυχαῖα καὶ ὄχι ἀπὸ

τὸ Θεό. Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ δὲν βρίσκει ἐπιστημονικὸ ἔρεισμα. Τίποτε στὸν κόσμον αὐτὸ δὲν ἔγινε ἀπὸ μόνο του, τυχαῖα. Ὅπως βλέποντας τὸ καράβι σκέπτεσαι τὸν ναυπηγό, καὶ θεωρώντας τὸ κτίριο ἀνάγεσαι στὸν κτίστη, καὶ θαυμάζοντας ἕνα ρολόγι ἐπαινεῖς τὸν κατασκευαστὴ του, ἔτσι καὶ βλέποντας τὸν κόσμον ὁ νοῦς σου πηγαίνει στὸν δημιουργό του. Οὔτε τὰ ἄψυχα, οὔτε πολὺ περισσότερο τὰ ἔμψυχα καὶ ἔμβια ὄντα ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ μόνο τους, τυχαῖα. Τὸ «Omne vivum ex vivo» τοῦ Παστέρ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἀκλόνητο ἐπιστημονικὸ πόρισμα. Ἄν οὔτε μία καρφίτσα δὲν κατασκευάζεται μόνη της, πῶς θὰ παραδεχθοῦμε τὴν αὐτόματη γένεση τοῦ κόσμου ἢ τῆς ζωῆς; Δὲν εἶναι παράλογη μιὰ τέτοια ὑπόθεση;

Ἄλλοι ὑποστηρίζουν τὴν ἐξέλιξη. Ἡ γνωστὴ θεωρία τοῦ Δαρβίνου δὲν λύνει τὸ πρό-

βλημα. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ δὲν περιορίζεται στὴν ποιότητα, ἐγγίζει καὶ τὸ εἶδος. Τέτοια ἐξέλιξη δὲν ἔχει ἐπιστημονικὰ ἀποδειχθεῖ. Ἡ μετατροπὴ δηλ. ἀπὸ εἶδους σὲ εἶδος. Εἶναι κάτι ποὺ κανεὶς σοβαρὸς ἐπιστήμονας σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδείξει. Στὴν περίπτωσή του ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ ἐπιστημονικὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ πίθηκος ἦταν ὁ πρόγονος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἐνδιάμεσος κρίκος ἀνάμεσα στὸν πίθηκο καὶ στὸν ἄνθρωπο δὲν ἔχει βρεθεῖ. Σήμερα ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου ἔχει

δεχθεῖ τόσα ἐπιστημονικὰ πλήγματα ποὺ δὲν μπορεῖ πιά νὰ σταθεῖ στὰ πόδια της. Καὶ ὁ νεοδαρβινισμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς ἀνεπαρκής.

ε) Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας

Ὁ Θεὸς, κατὰ τὴ θεία ἀποκάλυψη, εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ὕλη δὲν εἶναι αἰώνια, ὅπως ὑποστήριζαν οἱ Μανιχαῖοι καὶ ὁ Μαρκίων, καὶ ὅτι δὲν ἔχει αὐθυπαρξία. Ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεώς της δὲν εἶναι μέσα της ἀλλὰ ἐκτὸς της. Τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὰ κτιστὰ ὅλα σημαίνει ἀκριβῶς τοῦτο, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία τους καὶ ὅτι τὰ ἐδημιούργησε γιὰ ἕνα συγκεκριμένο σκοπὸ. Ὁ κόσμος εἶναι προϊόν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔγινε μόνος του, ἔχει ἀρχὴ καὶ ἐπομένως καὶ τέλος καὶ ἔχει σχετικὴ αὐτοτέλεια.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΡΟΜΟΥΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Δέηση

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Αθηνῶν

Τα δῶρα καὶ οἱ δυσκολίες τους

Μία γερμανικὴ παροιμία λέγει ὅτι «ἡ ἐπιλογή εἶναι βάσανο». Πραγματικὰ σὲ κάθε περίπτωση πού ἔχεις νὰ ἐπιλέξεις ὀφείλεις νὰ βασανίσῃς τὴ σκέψη σου γιὰ τὸ καλύτερο πού πρέπει νὰ ἀποφασίσῃς. Οἱ ἀποφάσεις ἔχουν τὶς δυσκολίες τους. Ὅποιοσδήποτε ἀποφάσῃς. Ὅχι μόνο σὲ δυσάρεστες καταστάσεις ἀλλὰ καὶ σὲ εὐχάριστες περιπτώσεις. Συχνὰ βρισκόμαστε σὲ ἀμηχανία ὅταν πρέπει νὰ χαρίσουμε κάτι σὲ ἀγαπη-

ῶλοι λαμβάνουμε συχνὰ προσκλητήρια γάμου καὶ βασανίζομαστε μὲ τὴ σκέψη τί δῶρο θὰ προσφέρουμε στοὺς μελλονύμφους. Ἄκριβὸ ἢ φθηνότερο δῶρο. Κάτι πού ὑποψιαζόμαστε ὅτι ἔχουν ἀνάγκη; Κάτι περιττό γιὰ διακόσμηση; Ἀνάλογα μὲ τὸ τί γνωρίζουμε γιὰ τὰ νέα παιδιὰ πού μᾶς προσκαλοῦν, τὰ ἐνδιαφέροντά τους. Ἄν εἶναι δικοί μας γνωστοὶ ἢ παιδιὰ φίλων μας προσπαθοῦμε νὰ ἀνταποκριθοῦμε καὶ νὰ ἐπιλέξουμε τὸ δῶρο ρωτώντας ἔμμεσα ἢ ἄμεσα,

«Δέηση», διὰ χειρὸς Ε. Κ. Γιαννῆ (2004)

μένα πρόσωπα, σὲ φίλους ἢ γνωστοὺς μὲ τὴν εὐκαιρία γεγονότων, ἐορτῶν, ἐπετείων, γενεθλίων. Εἶναι πολλοὶ οἱ παράγοντες πού πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψη. Οἱ προτιμήσεις τοῦ λαμβάνοντος τὸ δῶρο, ἡ δική μας ἢ οἰκειότητα μὲ τὸν ἀποδέκτη. Ἄν πρέπει νὰ εἶναι ἓνα τυπικὸ ἢ ἐγκάρδιο δῶρο. Ἄν πρέπει νὰ προδίδει, ἀφήνει νὰ διαφανοῦν ἢ νὰ ἀποκρύπτονται τὰ αἰσθήματά μας κ.ο.κ. Βλέπετε, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε εὐκολὴ ἢ προσφορὰ ἐνὸς δώρου. Ἰδιαίτερη μάλιστα περίπτωση ἀποτελεῖ τὸ γαμήλιο δῶρο.

ἀνάλογα μὲ τὸ θάρρος πού ἔχουμε. Πολλές φορές διευκολύνει καὶ ἡ συνημμένη στὸ προσκλητήριο καρτούλα ἢ ὁποῖα ἀναφέρει καὶ τὸ κατάστημα στὸ ὁποῖο ἔχουν καταθεθεῖ οἱ ἐπιθυμίες ἐν εἴδει «λίστας γάμου». Τότε μπορεῖ κάποιος νὰ ἐπιλέξει ἀνάλογα μὲ τὰ οικονομικὰ μέσα καὶ τὴ διάθεση κάποιου ἀπὸ τὰ προεπιλεγμένα ἀντικείμενα.

Διέξοδος ἀπὸ τὴ δυσκολία

Τὰ τελευταῖα χρόνια πολλές φορές ἔχουμε βγεῖ ἐγὼ καὶ ἡ γυναίκα μου ἀπὸ τὴ δύσκο-

λη θέση τῆς ἐπιλογῆς ἑνὸς δώρου γάμου μὲ μία συνήθεια νὰ δωρίζουμε, παραγγέλοντας σὲ φίλο ἀγιογράφο, μία εἰκόνα ποὺ νὰ παριστάνει τὸν ἅγιον καὶ τὴν ἀγία τῶν ὁποίων φέρουν τὰ ὀνόματα οἱ μελλόνυμφοι. Γνωρίζουμε πολὺ καλά τὴν συμβολὴ τῶν ἀγίων στὴν διαποίμανση τῆς Ἐκκλησίας. Πολὺ περισσότερο στὴν προσωπικὴ ζωὴ τῶν νέων ποὺ εἰσέρχονται εἰς γάμου κοινω- νίαν, στὴν μικρὴ ἐκκλησία. Οἱ ἅγιοι μαζί μὲ τὸν φύλακα ἄγγελο, ποὺ ἡ Ἀκολουθία τοῦ γάμου τὸν θέλει νὰ προπορεύεται στὴν ὁδὸ τῶν νεονύμφων, εἶναι οἱ παραστάσεις τους, ἀληθινοὶ βοηθοὶ στὸν δρόμο τῆς συ- ζυγίας.

Ἄλλωστε, κάθε πιστὸς ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς βαπτίσεώς του ἔχει τὸν δικό του ἅγιο σύν- τροφο καὶ συνοδοιπόρο ποὺ τοῦ ἔχει προσ- δώσει «ἓνα ὄνομα γιὰ τὴν αἰωνιότητα». Τί τὸ πιὸ ὠραῖο καὶ εὐπρόσδεκτο οἱ δύο προ- στάτες ἅγιοι τοῦ ζευγαριοῦ νὰ ταιριάζουν σὲ κοινὴ εἰκόνα ὡς ζεῦγος γιὰ τὴ συγκεκρι- κριμένη περίσταση;

Ἡ ἰδέα δὲν ἦταν δική μας. Ἐχει τὴν ἱστο- ρία της ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Ὁ ἀδελφὸς τῆς γιαγιάς μου ἀπὸ τὴ μητέρα μου, ἀγιορείτης μοναχὸς σὲ κάθισμα τῆς Μονῆς Ἰβήρων, σκέφθηκε νὰ παραγγεῖλει γιὰ δῶρο γάμου τῆς ἀδελφῆς του μὲ τὸν γα- μπρό του μία εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, τὴν ὁποία καὶ τοὺς προσέφερε τὴν ἡμέρα ποὺ παντρεύτηκαν. Σήμερα ἡ εἰκόνα αὐτὴ κατέχει ζηλευτὴ θέ- ση στὸ οἰκογενειακὸ εἰκονοστάσιο. Ἡ ἰδέα, λοιπόν, τοῦ μοναχοῦ Ἰωακείμ μὲ συνεῖχε ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισα νὰ ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας. Πέρα ἀπὸ τὴν προσφιλή μου εἰκόνα τῆς φιλοξε- νίας τοῦ Ἀβραάμ ποὺ δείχνει τὸ ἀνοιγμα τῆς κοινωρίας τοῦ ζεύγους (Ἀβραάμ - Σάρ- ρας) πρὸς τὴν Ἁγία Τριάδα (οἱ τρεῖς ἄγγε- λοι παρὰ τὴν δρῦν Μαμβρῆ), μὲ ἀπασχο- λοῦσε καὶ ἡ εἰκαστικὴ ἀποτύπωση τοῦ ἀνοιγματος τοῦ σημερινοῦ ζεύγους πρὸς τοὺς ἁγίους τῶν ὁποίων φέρουν τὰ ὀνόματα.

Βουκολικὴ σκηνὴ ἀπὸ κώδ. Τάφου 14. Ἱεροσόλυμα, Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη, γ' τέταρτο 11ου αἰ.

Έτσι συζητώντας με τον φίλο άγιογράφο, Σύμβουλο Θεολόγων και διδάκτορα Παιδαγωγικῶν κ. Στάθη Γιαννή, καταλήξαμε ότι ἦταν κάτι θεολογικά ὀρθὸ καὶ οἰκοδομητικὸ γιὰ τὰ νέα παιδιά νὰ ἔχουν στὸ εἰκονοστάσιό τους τὴν εἰκόνα τῶν ἁγίων τους. Ἐπειδὴ μάλιστα ἡ Ποιμαν-τικὴ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῶν πιστῶν καὶ ἡ εἰκόνα συνιστᾷ ἓνα «σκεῦος διαποιμάνσεως» μπορεῖ νὰ προσφέρει τῶν ἐξ ὕψους παρηγορίαν ὄχι ὡς κάτι τὸ ἀπόμακρο ἀλλ' ὡς κάτι τὸ πολὺ κοντινὸ καὶ χειροπιαστὸ, ὡς ἓνα ἀπὸ σημάδι τοῦ «παραμυθητικοῦ ρεαλισμοῦ» κατὰ Γεώργιον Κόρδην, πὺν ὑλοποιεῖ ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφία. Οἱ ἅγιοι, λοιπόν, δέχονται τὶς προσευχὲς τῶν συζύγων καὶ τὶς μεταφέρουν στὸν μόνο νυμφαγωγὸ, πὺν εἶναι «ὁ τοῦ μυστικοῦ καὶ ἀχράντου γάμου ἱεουργὸς καὶ τοῦ σωματικοῦ νομοθέτης», δεόμενοι καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν σειρά τους γιὰ τὴν ευὸδωση τοῦ γάμου.

Ἡ ὑλοποίηση τῆς ἰδέας

Αὐτὴ ἡ σκηνὴ τῆς δεήσεως πάνω στὴ δέηση μᾶς μεταφέρει συνειρμικὰ στὴ συνηθιζόμενη ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας καὶ τῶν Κομνηνῶν παράσταση τοῦ Ἰησοῦ ἐν μέσω τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Προδρόμου (τρίμορφον), τὴν ἀποκαλούμενη «δέηση». Σκεφθῆκαμε τότε νὰ ἀποτυπωθεῖ αὐτὴ ἡ σκέψη ζωγραφικὰ. Νὰ παρα-

μείνει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς στὸ μέσο τῆς παραστάσεως καὶ ἐκατέρωθεν οἱ μορφὲς τῶν ἁγίων προστατῶν τοῦ ζεύγους καὶ πάλι ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς μορφὲς δεομένων οἱ σύζυγοι, οἱ ὁποῖοι μπορεῖ νὰ παρασταθοῦν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὡς χορηγοὶ ἢ προσφέροντες ὡς δῶρο τὶς ἱκεσίες τους μέσω τῶν ἁγίων τους στὸν δωροδότη Χριστό.

Ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον. Ἐπιλέχτηκε ἡ μορφή τοῦ «ἐπιστυλίου» ὡς πλαίσιο τῆς παραστάσεως καὶ ὡς πλαίσιο ἀναφορᾶς συγκεκριμένο ζευγάρι μετὰ συγκεκριμένα ὀνόματα καὶ ἁγίους. Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα προσφέρθηκε ὡς δῶρο στὸ ζεῦγος ἀπὸ τὸν άγιογράφο, ἐπειδὴ ἡ πράξη πρέπει νὰ προηγεῖται πάντοτε τῆς διδασκαλίας... Δὲν γνωρίζουμε, βέβαια, κατὰ πόσον ἡ ἰδέα τοῦ δώρου μπορεῖ νὰ βρεῖ μιμητὲς καὶ κατὰ πόσον ἡ πράξη αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι «σπουδαία καὶ τελεία». Τὴν καταγράφουμε, ὅμως, ὡς μία ἀπὸ τὶς πολλὲς προσπάθειες πὺν μποροῦν νὰ ἐμπνεύσουν πρωτοβουλίες γιὰ μία σύγχρονη ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας στηριγμένη στὴν παράδοση καὶ ἰδιαίτερα στὴν ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς θριαμβεύουσας Ἐκκλησίας νὰ συμπαρίσταται στὴν στρατευομένη, μικρὰ ἢ μεγάλη Ἐκκλησία. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ συγκεκριμένη εἰκόνα μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ καὶ ὡς ἀνάθημα, προσφορά, δηλαδή, καὶ «δέηση» ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἁγιογράφου καὶ ζεύγους.

Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ κήρυκα

Τοῦ π. Βασιλείου Θερμοῦ

Ὁ κήρυκας μεταδίδει τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Τὴν καλὴ ἀγγελία, τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς σωτηρίας. Σὲ μιὰ ἐποχὴ συγχύσεων καλὸ εἶναι νὰ ἀναβαπτίζομαστε στὴ σημασία τῶν λέξεων. Ἄς ἀναρωτηθοῦμε γιὰ τὰ αὐτονόητα.

Πόσο εὐ-αγγέλιο εἶναι αὐτὸ ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ κήρυκα; Πόσο καινούργια εἶδηση εἶναι καὶ πόσο χαρούμενη; Συμβαδίζει τὸ περιεχόμενο τῶν λόγων του μὲ ὅ,τι ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ προσφέρει; Κομίζει μιὰ νέα πραγματικότητα στὰ κουρασμένα αὐτιά τῶν ἀκροατῶν; Περιέχει χαρὰ καὶ μεταδίδεται ἐν χαρᾷ;

Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι δυνατὸ νὰ μᾶς ξαφνιασούν ἢ καὶ νὰ μᾶς ἐνοχλήσουν στὸ βαθμὸ ποὺ ἔχουμε μετατρέψει σὲ ρουτίνα τὴν κηρυκτικὴ μας δράση ἢ ἀκόμη καὶ τὴν χριστιανικὴ μας ιδιότητα. Ἀπασχολημένοι ὅπως εἴμαστε μὲ τὴν παντοειδῆ διδασκαλία κινδυνεύουμε ἀπὸ τὴν ἀνακύκλωση τῶν λέξεων. Ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὴν διδαχὴ ὡς καθηκὸν ἐνδέχεται ἄθελά μας

νὰ μεταβληθοῦμε σὲ ἀπλοὺς τεχνικοὺς τοῦ λόγου. Στὴν περίπτωσή αὐτὴ ὁ λόγος γίνεται ἄδειος, ὅπως γράψαμε σὲ προηγούμενο σημεῖωμα.

Τὸ νέο δὲν ἔρχεται μέσα ἀπὸ προσπάθειες λεκτικοῦ ἐντυπωσιασμοῦ, διότι αὐτὲς γίνονται ἀντιληπτές καὶ μᾶς καθιστοῦν γελοίους ἢ γραφικούς. Ἡ σκόπιμη ἀναζήτηση τῆς πρωτοτυπίας καταλήγει σὲ ἀπώλεια τῆς ἀξιοπιστίας. Ὅταν ὁ κήρυκας ἀναζητᾷ νέους τρόπους γιὰ νὰ μιλήσει πᾶνω σὲ μιὰ περικοπῆ, πρέπει νὰ τὸ κάνει μόνο μὲ στόχο νὰ ξυπνήσει τὴ δική του συνείδηση, νὰ ἀποκαλύψει νέα στοιχεῖα τοῦ θέματος γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τότε ἡ πρωτοτυπία θὰ εἶναι γνήσια καὶ εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

Συνεπῶς τὸ στοιχεῖο τῆς ἐκπλήξεως ποὺ ἐμπεριέχεται στὸ εὐαγγέλιο, γιὰ νὰ παραμένει πάντοτε ἐνεργὸ καὶ ζωντανό, ὀφείλει νὰ πηγάζει ἀπὸ τὴν ὑπαρξιακὴ γνησιότητα τοῦ κήρυκα. Μία γρηγοροῦσα συνείδη-

ση διατηρείται ανοικτή απέναντι στην έπιρροή του θείου λόγου, τον οποίο «ζυμώνει» μέσα της με διαρκώς νέους τρόπους και τον μεταδίδει στους αδελφούς της.

Το άλλο απαραίτητο συστατικό του κηρύγματος προκειμένου να αποτελεί ευαγγέλιο είναι ή χαρά. Πόσο έφικτο είναι να μιλά πάντοτε χαρούμενος ο κήρυκας; Όταν μάλιστα αντιμετωπίζει πληθώρα προβλημάτων στην οικογένεια και με τους συλλειτουργούς του; Δεν κινδυνεύει να γίνη ήθοποιός;

Τούτος ο στόχος φαίνεται πιο δύσκολος από τον προηγούμενο. Ακόμη και όταν προσεγγίζουμε τον θείο λόγο με τον πόθο να μάς ανανεώσει, ή σταθερή διατήρηση της χαράς γίνεται όραμα έπιθυμητό αλλά μακρινό. Και όντως, τελικά πρόκειται για πνευματικό δώρο άνωθεν.

Άλλα ύπάρχει τρόπος να μαρτυρείται χαρά μέσα από το κήρυγμα, ακόμη και όταν δεν την ζει ο κήρυκας. Είναι όταν πιστεύει βαθιά μέσα στην ψυχή του πως ο Χριστός φέρνει όντως την χαρά, έστω και αν ο ίδιος νοιώθει προσωρινά ξευτεμένος. Δεν θεωρώ βέβαιο ότι όλοι το πιστεύουμε αυτό. Πολλές φορές μιλούμε σά να μην έλπίζουμε στη δυνατότητα της χαράς πλέον. Δεν είναι καθόλου σπάνιο το φαινόμε-

νο κληρικῶν που ταλαιπωροῦνται από την κατάθλιψη, για τους δικούς του λόγους ο καθένας.

Έξ άλλου, ακόμη και όταν δεν αποπνέουμε χαρά μπορεί και πρέπει το περιεχόμενο του κηρύγματός μας να χαροποιεί τους ανθρώπους. Αυτό συμβαίνει όταν δεν είναι έπιθετικό, όταν δεν μεταφέρει μιζέρια και γκρίνια, όταν δεν εισάγει την μικρότητα και την άσφυξία. Αν το κήρυγμά μας μεταφέρει όρθή Θεολογία με πνεῦμα ανθρωπιάς, τότε ο κόσμος θα προσπεράσει με σεβασμό τη δική μας άδυναμία και θα κατευθυνθεί εκεί όπου του δείχνουμε. Αν καταφέρνουμε να μεταγγίσουμε στους αδελφούς μας τη χαρά που είναι άνθρωποι, πλάσματα του Πατέρα τους, τότε θα νοιώσουν και τη δοξολογική έκπληξη του καινούργιου. Και τότε ενδέχεται να απευθύνουν και δυο λόγια προσευχής για τον κήρυκά τους, για να συμμετάσχει και αυτός στη χαρά του ευαγγελίου.

«Ουαί μοι εάν μη ευαγγελίζωμαι» (ΑΔ Κορ. 9: 16). Δηλαδή, αλίμονο αν πάλιωσε για μένα ή καλή είδηση, ή Ένανθρώπηση του Ίησού Χριστού.

(Οι φωτογραφίες των Ευαγγελιστών προέρχονται από τον κώδ. 208 της Ί. Μ. Σινά, β' μισό 12ου αϊ.).

Τὸ «Πιστεύω» ὡς πρότυπο κατηγοριοῦ λόγου

Τοῦ κ. Γ. Μπαμπινιώτη, Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παλαιότερα εἶχα ἀσχοληθεῖ μετὰ τὸ κείμενο τῆς «Κυριακῆς προσευχῆς» («Τὸ Βῆμα» 26.8.2001), δείχνοντας τὴ γλωσσικὴ «τελειότητα» αὐτοῦ τοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ μία τροπικὴ ἔγκλιση, τὴν Προστακτικὴν, γιὰ νὰ δηλώσει τρεῖς εὐχῆς (ἀγιασθήτω - ἐλθέτω - γεννηθήτω) καὶ τρία αἰτήματα (δὸς - ἄφες - μὴ εἰσενέγκης). Διαφορετικὸ, ἀλλὰ ἐξίσου ἐνδιαφέρον, εἶναι ἓνα ἄλλο καίριο χριστιανικὸ κείμενο, τὸ κείμενο τοῦ «Συμβόλου τῆς Πίστεως», τὸ «Πιστεύω». Τὸ κείμενο αὐτὸ συντάχθηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Νίκαιας (325) καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381), καὶ εἶναι γνωστὸ ὡς «Σύμβολο Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως», περιλαμβανόμενον καὶ στὴ Θ. Λειτουργία.

Τὸ κείμενο αὐτὸ δὲν εἶναι προσευχή. Εἶναι διακήρυξη. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, εἶναι ὁμολογία πίστεως τοῦ Χριστιανοῦ. Ἐπικοινωνιακά, εἶναι ἓνα κείμενο κατηγοριοῦ λόγου, δηλ. ἓνα κείμενο δογματικῆς δήλωσης κατηγορημάτων, μετὰ τὰ ὁποῖα περιγράφονται οἱ ιδιότητες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ, προκειμένου γιὰ τὸν Χριστό, καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐπὶ Γῆς παρουσίας του. Ἔτσι, ὅλο τὸ κείμενο οἰκοδομεῖται πάνω σὲ ἓνα ρῆμα, τὸ ρῆμα πιστεύω, περιλαμβάνει δὲ μόνο ὀνόματα (οὐσιαστικά, ἐπίθετα καὶ μετοχές), μετὰ ἐξαίρεση δύο ἀναφορικές προτάσεις (δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο- οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος) καὶ ἓνα ἀπαρέμφατο (κρίναι). Τὰ ὁμολογῶ καὶ προσδοκῶ (στὸ τέλος τοῦ Συμβόλου) ἀποτελοῦν διακηρυσσόμενες στάσεις-δεσμεύσεις τοῦ πιστοῦ, οἱ ὁποῖες συμπληρῶνουν τὸν κύριο κορμὸ τοῦ κειμένου.

Ἡ ἀπόδοση ἰδιότητας στὴν Ἑλληνικὴ,

δηλ. ἡ γλωσσικὴ ἐξειδίκευση τῆς ὑπόστασης ἑνὸς προσώπου, ἐπιτυγχάνεται μετὰ τρεῖς βασικοὺς τρόπους: (α) χρῆση κατηγορομένου (β) χρῆση ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ καὶ (γ) χρῆση κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ. Στὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως» ἐπιλέγονται οἱ τρόποι (β) καὶ (γ). Συγκεκριμένα, διακηρύσσεται ἡ πίστη στὸν Θεὸ καὶ στὸν Χριστὸ μετὰ προβεβλημένες δηλώσεις κατηγορηματικοῦ τύπου (γ): Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν* Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ... καὶ (πιστεύω) καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ [...], φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν [...], ὁμοούσιον... Ἡ πίστη στὸ Ἅγιον Πνεῦμα διακηρύσσεται μετὰ δηλώσεις προσδιοριστικοῦ τύπου (β): καὶ (πιστεύω) εἰς τὸ Πνεῦμα - τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν [...].

Ἐπομένως, ἡ ὁμολογία πίστεως σὲ σχέση μετὰ τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπαιτοῦσε καὶ δηλώσεις δογματικῶν παραδοχῶν καὶ ἱστορικῶν γεγονότων (πράξεις, ἐνέργειες καὶ καταστάσεις) ποὺ γλωσσικὰ ὀδηγοῦν στὸ ρῆμα. Ὁ μηχανισμὸς ποὺ ἐπελέγη στὸ κείμενο τοῦ Συμβόλου εἶναι ὁ συνδυασμὸς ρηματικῆς καὶ ὀνοματικῆς δήλωσης, δηλ. ἡ χρῆση (ἀναφορικῶν) μετοχῶν. Ἔτσι, στὸ σύνολό της ἡ γλωσσικὴ δομὴ τοῦ κειμένου διατήρησε τὸ «σφιχτὸ» ἐνιαῖο ὀνοματικὸ ὕψος, κύριο συστατικὸ τοῦ κατηγοριοῦ λόγου ποὺ εἶναι οἱ δογματικὲς διατυπώσεις. Συγκεκριμένα, ἡ ἀναφορὰ σὲ δογματικὰ θέματα γιὰ τὴν ὑπόσταση τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ σὲ ἱστορικὰ γεγονότα ὅπως εἶναι ἡ ἐνανθρώπιση, ἡ ἐπίγεια δράση καὶ ἡ αἰώνια παρουσία του ἐπιτελεῖται γλωσσ-

σικά με τή χρήση μετοχῶν: καὶ (πιστεύω) εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν* [...] τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, [...] γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, τὸν [...] κατελθόντα [...] καὶ σαρκωθέντα [...] καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε [...] καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα [...] καὶ ἀνελθόντα [...] καὶ καθεζόμενον [...] καὶ πάλιν ἐρχόμενον [...]. Ὁμοίως, ἡ πίστις στὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον περιλαμβάνει δογματικές δηλώσεις πού ἐκφέρονται «ρηματονοματικά», δηλ. με μετοχές: τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλήσαν... Ἡ ἐνεργοποίηση τοῦ λεπτοῦ μηχανισμοῦ τῶν μετοχῶν βοηθεῖ στὴν πλήρωση σύνθετων ἐκφραστικῶν ἀναγκῶν, ὅπως εἶναι ἡ χρήση μιᾶς ὀνοματοποιημένης δήλωσης συνδυασμένης με παράλληλη δήλωση τοῦ χρόνου (ἔμφαση σὲ ἔγχρονα ἱστορικά γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ: κατελθόντα, σταυρωθέντα, παθόντα, ταφέντα, ἀναστάντα κ.λπ.) καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ρηματικῆς ἐνεργείας (ἔμφαση στὸ γεγονός τῆς γέννησης* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ἔμφαση στὴν αἰώνια διάρκεια τῆς παρουσίας *καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς... κ.λπ.).

Οἱ γλωσσικὲς ἐπιλογὲς πού ἔγιναν ἀπὸ τοὺς συντάκτες τοῦ κειμένου σὲ συνδυασμὸ με ὀρισμένες μορφολογικὲς δυνατότητες πού προσφέρει ἡ Ἑλληνικὴ, ὅπως ἡ χρήση μετοχῶν, προσέδωσαν στὸ κείμενο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως χαρακτήρα *πρότυπου κατηγορικοῦ λόγου*. Ἡ γλωσσικὴ ἀνάγκη τῶν ἐκφραστῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως νὰ δηλώσουν –συχνὰ με σωρευτικὸ τρόπο– τὶς

ιδιότητες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἀλλὰ μαζὶ καὶ πράξεις, ἐνέργειες καὶ καταστάσεις πού συνδέονται με τὰ τρία πρόσωπα τῆς μίας θεότητος ἐξυπηρετήθηκαν με σοφὴ, λεπτὴ καὶ ἐμπνευσμένη χρῆση τῶν γλωσσικῶν μηχανισμῶν καὶ δυνατοτήτων τῆς Ἑλληνικῆς. Ἔτσι, τὸ ὕφος τοῦ κειμένου ἔχει τὴν ἐπιδιωκόμενη γιὰ ἓναν τέτοιο τύπο κειμένου σημασιακὴ μονοσημία, ὑψηλὴ δηλωτικότητα καὶ τὴν αὐστηρότητα πού ἀπαιτεῖ ἓνα «καταστατικό» δογματικὸ κείμενο πίστεως ὅπως αὐτό. Ἔχει ἀκόμη ἐκφραστικὴ ποικιλία, λεπτὲς ἐννοιολογικὲς διακρίσεις (ἀγέννητος ὁ Πατήρ, δημιουργὸς τῶν πάντων, γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα, σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ *συμ-προσκυνούμενον* καὶ *συν-δοξαζόμενον* κ.τ.θ.) καὶ πρὸ πάντων ἀξιοποίηση τῶν δομικῶν (γραμματικοσυντακτικῶν) καὶ σημασιολογικῶν *κατηγοριῶν* τῆς γλώσσας, πού εἶναι γνωστὲς ὡς *μέρη τοῦ λόγου*. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, στὸ κείμενο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἡ λιτότητα τῶν χρησιμοποιουμένων γλωσσικῶν μέσων, ὅπως ἔχει δείξει ὁ Roman Jakobson, ἦτοι ἡ ἀποκλειστικὴ ἐν προκειμένῳ χρῆση τοῦ *ὀνοματικοῦ μηχανισμοῦ* τῆς γλώσσας (στὸν ὁποῖο περιλαμβάνεται καὶ ἡ μετοχή) προβάλλει ἀνάγλυφα ὡς διαπιστωμένες καὶ βιωμένες ἀλήθειες τὶς θεμελιώδεις δογματικὲς θέσεις τῆς Πίστεως μας.

(Ἐφημερίδα ΒΗΜΑ
τῆς Κυριακῆς 5.9.2004)

ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ

Δεξιότητες έπικοινωνίας με τούς νέους μας *

Στέφανου Χρ. Κουμαρόπουλου, Θεολόγου Καθηγητή, Δρος. Θ.

Στάση ζωής

Οί δεξιότητες έπικοινωνίας είναι ικανότητες και τρόποι συμπεριφοράς που μās βοηθούν σε μια καλύτερη σχέση με τὰ πιο πολύτιμα όντα στη ζωή μας, τὰ παιδιά μας. Αντίθετα ή έλλειψη τους δημιουργεί χάσμα, μεταξύ γονέων - παιδιών, παιδαγωγών - μαθητών, που κατὰ τὰ χρόνια τής έφηβείας και τής πρώτης νεότητας έκδηλώνεται και ως χάσμα γενεών. Πολλές φορές οί γονεΐς αναρωτιούνται πώς τὰ καλά, υπάκουα και φιλότιμα παιδιά που είχαν δέν τὰ αναγνωρίζουν πιά. Δέν έπικοινωνούν καθόλου μαζί τους με αποτέλεσμα να γεμίζουν οί ίδιοι με άγχος και να αντιδρούν έπιθετικά πρὸς τούς νέους. Αυτό, όμως, έχει αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή τήν σταδιακή αποξένωσή τους από τούς νέους.

Οί δεξιότητες έπικοινωνίας δέν πρέπει να έκληφθούν ως κάποιες τεχνικές, σαν αυτές που χρησιμοποιούν οί έμποροι και οί διαφημιστές, προκειμένου να κάνουν πιο πειστικό τὸ έμπόρευμα ή τήν ύπηρεσία που προσφέρουν. Δέν είναι ένας μηχανισμός για να πείθουν οί γονεΐς και οί πνευματικοί σύμβουλοι τούς νέους ότι οί δικές τους απόψεις και αντιλήψεις έχουν πάντα δίκιο. Για τούς παιδαγωγούς και τούς γονεΐς ειδικά οί δεξιότητες έπικοινωνίας είναι κάτι περισσότερο είναι **στάση ζωής**. Τὸ παιδί μας, που είναι παιδί του Θεού και δέν μās ανήκει (γι' αυτό προσοχή στο μās) είναι ένα κατ' εικόνα δημιουργηθέν μοναδικὸ πρόσωπο, είναι καλεσμένο για τήν αιωνιό-

τητα. Γι' αυτό και αξίζει μια άλλη στάση. Αυτή του σεβασμού και τής ειλικρινούς έπικοινωνίας.

Τί είναι, όμως, αυτό που λέμε στάση ζωής. Θα τὸ όρίσω δίνοντας ένα απλό παράδειγμα. Θέλει π.χ. ένας γονιός να διδάξει στο παιδί του τὸ σεβασμὸ στους συνανθρώπους. Πώς αλλιώς θα μπορούσε να μεταδώσει τις αξίες του σεβασμού, του συνανθρώπου, τής αλληλοκατανόησης, τής συγχωρητικότητας, τής αγάπης τῶν άλλων, αν πρώτα ὁ ίδιος δέν τὸ δείξει έμπρακτα και όχι μόνο με λόγια στα παιδιά του; Νά, λοιπόν, γιατί έπιμένω να χαρακτηρίζω στάση ζωής τις δεξιότητες και όχι απλώς «τεχνικές». **Οί δεξιότητες έπικοινωνίας είναι τέχνη, αλλά τέχνη αγάπης πρὸς τούς αξιοσέβαστους νέους μας.**

Αυτή ή τέχνη τής αγάπης, δηλαδή ὅπως έλεγε και ὁ Μ. Βασίλειος, τὸ να «ζητᾶμε να μάθουμε πώς να αγαπάμε»,¹ είναι έργο ζωής, ὅπως και ὁ πνευματικός μας άγώνας. Είναι μια συνεχής διαδικασία αυτογνωσίας, άσκησης «διά βίου». Η βελτίωσή μας σ' αυτή τήν τέχνη είναι συνεχής και χωρίς τέλος.

Ἄς όμολογήσουμε ὅλοι ότι χρειάζεται να γίνουμε καλύτεροι παιδαγωγοί. Χρειάζεται να σκύψουμε περισσότερο στα ενδιαφέροντα, τὰ συναισθήματα, τὰ προβλήματα και τις απόψεις τῶν παιδιών κυρίως ὅμως τῶν έφήβων μας. Ἰδιαίτερα στο μεταβατικὸ στάδιο τής έφηβείας, ὁ ένήλικας σύμβουλος (πνευματικός, γονιός, εκπαιδευτικός) πρέ-

* 1. Η Εισήγηση έγινε στα πλαίσια τής Σχολής Γονέων του Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Ἀναργύρων Ἡλιουπόλεως στις 12 Ἰανουαρίου του 2004.

πει να είναι όπλισμένος με περισσή ύπομονή και ψυχραιμία. Η έφηβεία είναι μιὰ περίοδος έσωτερικού άναβρασμού και συναισθηματικής άναστάτωσης. Η συναισθηματική ζωή του έφήβου κυμαίνεται μεταξú υπερδιέγερσης και λήθαργου, πάθους και άδιαφορίας, χαράς και κατήφειας, φιλίας και έχθρότητας, εúφορίας και μελαγχολίας.

Η καθοδήγηση άσφαλώς χρειάζεται έκ μέρους τών πνευματικών, γονιών και παιδαγωγών για τήν άντιμετώπιση τών έφηβικών μεταπτώσεων. **Οί έφηβοί χρειάζονται τους ένήλικες συμβούλους ως τους ώριμους που είναι πιό κοντά τους άλλα στο χρόνο και μέ τόν τρόπο που αυτοί θέλουν.** Τόσο ή άδιαφορία όσο και ή συνεχής παρέμβασή τους (ή ύπερπροστατευτικότητα) είναι στάσεις που πρέπει να άποφεύγονται. Αυτό γιατί και ή συνεχής παρέμβαση κουράζει, έκνευρίζει και δέν ώφελει τόν έφηβο. Οί συμβουλές και οί καθοδηγήσεις τών ένηλικών οφείλουν να γίνονται μέ διακριτικότητα και άπόλυτο σεβασμό τής έλευθερίας τών έφήβων. Άκόμη μέ μεγαλύτερη λεπτότητα οφείλουν πνευματικοί, κατηχητές, γονείς και παιδαγωγοί να ένσταλάξουν τήν «παραμυθία» τής πίστεώς μας στην ταραγμένη έφηβική ψυχή.

Κάποτε σ' αυτή τή διαδικασία τής έπικοινωνίας πρέπει να έξαντλήσει ό γονιός τά άποθέματα τής ύπομονής του και να βρεί τó κουράγιο να κάνει άκόμη και χιοῦμορ. Άξιομίμητο παράδειγμα για όλους μας ό Γέροντας Παΐσιος που σε μιὰ συνάντηση μέ νέους έπιστράτευσε ψυχραιμία, φαντασία και τó χιοῦμορ.

«Είχαν έρθει στο Καλύβι μερικά παιδιά άπό μιὰ χριστιανική όργάνωση και φώναζαν μέ άυτοπεποίθηση: “Δέν έχουμε άνάγκη άπό κανέναν, θά βροῦμε μόνοι μας τόν δρόμο μας!” Ποιός ξέρει; Θά είχαν ζορισθεί και είχαν κατά κάποιον τρόπο έπαναστατήσει. Όταν ήταν να φύγουν, μέ ρώτησαν πώς να κατέβουν τó δημόσιο, για να πάρουν τó δρόμο για τήν Μονή Ιβήρων: “Άπό που θά

πάμε;” λένε. “Καλά, βρέ παιδιά, τους λέω, σείς είπατε ότι θά τόν βρείτε μόνοι σας δέν έχετε κανέναν άνάγκη. Έτσι δέν είπατε προηγουμένως; Τουλάχιστον αυτόν τόν δρόμο άν τόν χάσετε λίγο θά ταλαιπωρηθείτε, κάποιον θά βρείτε παρακάτω να σάς πεί... Τόν άλλο τó δρόμο για πάνω, για τόν Ούρανό, πώς θά τόν βρείτε μόνοι σας χωρίς όδηγό;” Ό ένας άπό αυτούς είπε: “Σάν να χει δίκιο ό Γέροντας».³

Τό ύπόβαθρο βέβαια αυτής τής συμπεριφορᾶς δέν ήταν παρά μιὰ στάση ζωής που σέβεται τó πρόσωπο του άλλου και είναι πρόθυμο να δικαιολογήσει και τήν πιό άκραία και προκλητική συμπεριφορά άπέναντί του. Η στάση ζωής αυτή για τόν παιδαγωγό σημαίνει να σκύψουμε πραγματικά στα παιδιά μας προκειμένου, όπως παραπάνω ό Γέροντας Παΐσιος, να άφουγκραστοῦμε τά βαθύτερα κίνητρα τής συμπεριφορᾶς τους.

Συνήθη έπικοινωνιακά λάθη τών γονιών-παιδαγωγών

- Οί ύπερβολικές προσταγές που συνηθίζουμε να δίνουμε:
 - Σου είπα να μη ρωτᾶς γιατί να κάνω τó ένα και γιατί τó άλλο. Μόνο «μάλιστα» και «άμέσως θά τó κάνω» θέλω να άκούω.
 - Η τάση να έλέγχουμε δημόσια και έπανειλημμένα τó παιδί μας:
 - Να μου ζητήσεις συγγνώμη για τή συμπεριφορά σου και μπροστά στον κόσμο.
 - Η τάση να έκλογικεύουμε όλα όσα λέμε, κάνοντας γενικεύσεις:
 - Έγώ σε είχα προειδοποιήσει έγκαίρως άλλά συ δέν θέλεις να δεις λογικά τήν πραγματικότητα, ζεις στον κόσμο σου. Να ξέρεις ότι οί γονείς έχουν πάντα δίκιο.
 - Οί κατευθύνσεις και οί άφοριστικές συμβουλές που δίνουμε:
 - Έγώ άν ήμουν στη θέση σου θά ένεργοῦσα μ' αυτόν τόν τρόπο... Κοίταξε να μέ άκούσεις τί ακριβώς θά κάνεις, γιατί συ θά χάσεις... ή πείρα μου έχει διδάξει πολλά.
 - Ό δῆθεν έπαινος και ή έμμεση αυτο-

προβολή ή έξυπνότητάς μας:

– Συγχαρητήρια που πήγες καλά. Είσαι καταπληκτικός. Αυτό βέβαια το αποτέλεσμα οφείλεται στη δική μου βοήθεια και τη δουλειά που κάναμε όλη τη χρονιά.

– Είστε τα καλύτερα παιδιά του κόσμου και ξέρω πού θα σ'αξ ζητήσω να με βοηθήσετε στο καθάρισμα θα το κάνετε πρόθυμα.

• Η τάση να δίνουμε ψυχολογικές έρμηνειες στη συμπεριφορά των νέων:

– Είσαι κομπλεξικός γι' αυτό συνεχώς προκαλείς με τη συμπεριφορά σου.

• Ο σαρκασμός, ή απόρριψη και ή γελοιοποίηση:

– Είσαι ανόητος, δεν καταλαβαίνεις ούτε τα στοιχειώδη.

• Η προσπάθεια να αγνοήσουμε προβλήματα που μας θέτουν οι νέοι χωρίς καν να ακούσουμε το πρόβλημα και τα παράπονά τους:

– Αυτά που παρουσιάζεις ως πρόβλημα δεν είναι τίποτα, η γενιά μας είχε σοβαρά προβλήματα. Να σου πω εγώ για δυσκολίες που έζησα τότε που ήμουν μαθητής...

Μια πρόταση:

Η χρήση του πρώτου προσώπου

Η έκφραση κάποιων αρνητικών συναισθημάτων μας προς τα παιδιά και τους νέους μας πολλές φορές γίνεται στο δεύτερο (ένικό ή πληθυντικό) πρόσωπο. Μ' αυτό τον τρόπο αντί να πούμε πώς αισθανόμαστε έμεις για μια κατάσταση ανεπιθύμητη που δημιουργήθηκε, καταφεύγουμε στην επίθεση απέναντι στο παιδί, στην κατηγορία, την κριτική, την απειλή κ.ά. Ένας πιο αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας είναι να εκφράζουμε στον άλλον τα συναισθήματά μας και πώς νιώσαμε δίνοντάς του ένα μήνυμα σε πρώτο πρόσωπο, δηλαδή ένα μήνυμα «εγώ». Π.χ. Κάποιος έφηβός μας παίξει με τον ύπολογιστή του και μαλώνει με τον αδελφό του τη στιγμή που ή μητέρα περιμένει κόσμο και τακτοποιεί το σπίτι.

Α) Περίπτωση ή μητέρα:

– Δεν σέβεται κανέναν και είσαι απάραδectos. Την ώρα που εγώ κουράζομαι γιατί περιμένω επισκέψεις αντί να έλθεις να με βοηθήσεις συ παίζεις αδιάφορα και μάλιστα μαλώνεις και με τον αδελφό σου. Είσαι άναιδής και άχάριστος.

Πρόταση:

“Αν αναφερθεί σε πρώτο πρόσωπο στο ίδιο περιστατικό θα δώσει πληροφορίες στο παιδί της σχετικά με το πώς αισθάνθηκε τη δεδομένη στιγμή και πώς ένιωσε από τη συμπεριφορά τη συγκεκριμένη στιγμή αποφεύγοντας τις κρίσεις για το χαρακτήρα του.

Β) Περίπτωση ή μητέρα:

– “Όταν είμαι άγχωμένη, περιμένω επισκέψεις και δεν έχω τη βοήθειά σου αλλά έχω τη φασαρία αυτή νιώθω άπαισία και επειδή αισθάνομαι ότι δε συμμερίζεσαι τον κόπο μου και επειδή δεν μπορώ μετά από αυτό να συγκεντρωθώ στις δουλειές μου.

Καλό βέβαια είναι όταν δίνουμε μήνυμα σε πρώτο πρόσωπο και ο τόνος της φωνής μας να μην περιέχει επιθετικότητα, γιατί το αποτέλεσμα μπορεί να είναι το ίδιο με την περίπτωση που δίνουμε μήνυμα σε δεύτερο πρόσωπο κατηγορώντας, κρίνοντας ή απειλώντας τα παιδιά μας.

ΤΕΛΟΣ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ

1. «Ότι μὲν γὰρ χρῆ ἀγαπᾶν ἀκηκόαμεν, πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθῆι μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν», Μεγάλου Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος, 2, PG 31, 908B.

2. Παϊσίου Ἀγιορείτου Γέροντος, Λόγοι Α΄ Μὲ πόνο καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, Ἐκδ. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Συρωτῆ Θεσσαλονίκης 1999, σ. 250-251.

Ἱερᾶς Συνόδου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ὑπ' ἀριθμ. 2784

«Περὶ τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως
τῶν εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας»

Ἰούνιος 2004

Πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ διαρκοῦς καὶ ἀμεταπτότου ἐνδιαφέροντος Αὐτῆς διὰ τὰ θέματα διασφάλισης «τῆς εὐπροσδέκτου λατρείας τῷ Θεῷ» καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπεξεργασμένα σχετικὰ πορίσματα τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, ἐπιθυμεῖ διὰ τῆς παρούσης Ἐγκυκλίου νὰ γνωρίσῃ Ὑμῖν –καὶ δι' Ὑμῶν «παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»– τὰ κατωτέρω, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν τρόπον ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Θείας Λειτουργίας, ὥστε ἡ συμμετοχὴ τοῦ συνόλου τοῦ «Λαοῦ τοῦ Θεοῦ» εἰς τὰ τελούμενα, ἀναγνωσκόμενα καὶ ψαλλόμενα ἐν αὐτῇ, καταστῆ καθολικὴ καὶ μετ' ἐπιγνώσεως.

Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν ἀπέτελεσε, κατὰ τὸ παρελθόν, ἀφορμὴν ἐκφράσεως ἀντιθέτων ἀπόψεων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν πρόκειται μόνον περὶ θέματος τελετουργικῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀπτεται τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ διὰ τῆς συνειδητῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν, ἀπαιτεῖται σαφῆς γνῶσις τῆς περὶ αὐτοῦ ἱστορίας καὶ

θεολογίας, ὥστε νὰ ἐξαχθοῦν καὶ ἐφαρμοσθοῦν ὀρθὰ συμπεράσματα διὰ τὴν σύγχρονον λειτουργικὴν πράξιν.

Αἱ μαρτυρίαι τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰῶνων (δηλαδὴ τῆς περιόδου πρὸ τῆς διασώσεως τῶν πρώτων χειρογράφων εὐχολογίων) μαρτυροῦν ὅτι ὁ λαὸς ἤκουε τὰς εὐχὰς τῆς Λειτουργίας. Τοῦτο ἀποδεικνύεται εἴτε ἀπὸ μαρτυρίας περὶ ἀπαντήσεως διὰ τοῦ «Ἀμὴν» εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερέως (Ἰουστίνος, Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, Ἱερώνυμος), εἴτε διὰ σαφοῦς ἐπισημάνσεως ὅτι αἱ εὐχαὶ «ἠκούοντο» ἀπὸ τὸν λαὸν (Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, 19ος Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, Βίος ὁσίας Μελάνης), εἴτε διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ρήματος «λέγω» περὶ τῶν εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας (Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος), εἴτε διὰ τῶν θέσεων τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος «λαμβάνει τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ» καὶ λειτουργεῖ, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἀναπέμπει τὰς εὐχαριστιακὰς προσευχὰς «ὀμοθυμαδόν» καὶ «ἐν μιᾷ φωνῇ». Ἔς προστεθῆ καὶ ἡ ἔμμεσος μαρτυρία περὶ ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ σημαντικώτατον κείμενον τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ὅταν ἀναφέρῃ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος εὐχεταὶ «καθ' ἑαυτόν» κατὰ τὴν

ἐνδυσίν του, ἀλλὰ «ἀναπέμπει» τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἐνώπιον τοῦ Θυσιαστηρίου.

Ἡ ἐνιαία αὐτὴ παράδοσις συστοιχεῖται πρὸς τὴν Παύλειον ἐπισήμανσιν ἐν ΑΔ Κορ. 14, 16-17, ὅτι ὁ λαϊκὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ «Ἀμήν» εἰς τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερέως, ἐὰν δὲν τὰς κατανοήσῃ (ἐπομένως, ἐὰν δὲν τὰς ἀκούσῃ). Ὁ προμνημονευθεὶς 19ος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου ἀναφέρεται εἰς τρεῖς εὐχὰς τῶν πιστῶν κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν· ἡ πρώτη λέγεται «διὰ σιωπῆς» καὶ ἀφοροῦσε εἰς τὴν καταξίωσιν τοῦ λειτουργοῦ, ἐνῶ αἱ ἐπομέναι δύο «διὰ προσφωνήσεως». Ἡ ἐν λόγῳ μαρτυρία ἀποτελεῖ καὶ τὴν μοναδικὴν κατὰ τοὺς ἕξ πρώτους αἰῶνας περὶ εὐχῆς, ἡ ὁποία ἀναγινώσκεται κατὰ τρόπον μυστικόν, ἂν καὶ πρέπει νὰ ἐπισημανθῇ ὅτι ἡ συγκεκριμένη δὲν ἀποτελεῖ εὐχὴν τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος τῆς Λειτουργίας, δηλαδὴ τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς. Μόλις εἰς τὸ μεταίχμιον τοῦ 5ου-6ου αἰῶνος, ὁ νεστοριανιστὴς συγγραφεὺς Ναρσῆς εἰσηγεῖται τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν τῆς Ἀναφορᾶς, «κατὰ τὸ σεσιωπημένον». Εἰς τὴν πρακτικὴν αὐτὴν ἀντέδρασεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τῆς 137ης Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσεν τὴν καθολικὴν παράδοσιν, ὅτι αἱ εὐχαὶ τῆς Λειτουργίας πρέπει νὰ ἀναπέμπωνται «μὴ κατὰ τὸ σεσιωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουμένης».

Ἡ παράδοσις περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν εἶναι σαφής, ἐνιαία καὶ καθολικὴ. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς παραδόσεως αὐτῆς δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἔννοιαν μιᾶς θεολογίας «μυστικότητος» καὶ «μυστηρίου», ἡ ὁποία ἀποτυπώνεται εἰς τὴν εὐχαριστιακὴν ὀρολογίαν πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μετὰ τὸν 4ο αἰῶνα καὶ ἡ ὁποία κορυφώνεται εἰς τὰ ἀρεοπαγιτικὰ συγγράματα καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ὑπομνηματιστὰς τῆς Θεῖας Λειτουργίας. Δὲν πρόκειται περὶ τάσεως μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν

–ὅπως διατείνωνται μερικοὶ– διότι παρομοία τάσις θὰ ἦτο ἀντιφατικὴ πρὸς τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῶν ἕξ πρώτων αἰῶνων, ἀλλὰ περὶ προσπαθείας νὰ ἀποτελέσῃ ἡ Λειτουργία ἀφορμὴν «μυσταγωγικῆς κατηχήσεως» («μυσταγωγίας», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ).

Τὰ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος σωζόμενα χειρόγραφα εὐχολόγια ἐπιβεβαιώνουν τὴν πρὸ αὐτῶν λειτουργικὴν παράδοσιν· μαρτυροῦν ὡς «μυστικῶς» ἀναγινωσκομένας (δηλαδὴ μὴ ἀκουόμενας παντελῶς) τὰς εὐχὰς «Οὐδεὶς ἄξιος...» κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, «Ὁ εὖσπλαχνος καὶ ἐλεήμων Θεός...» κατὰ τὸ Βάπτισμα καὶ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν...» κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων· ὡς «ἐκφωνουμένης» (δηλαδὴ δι' ἐμμελοῦς ἀναγνώσεως μὲ λαμπρὰν τὴν φωνήν) τὰς Ὀπισθαμβώνους εὐχὰς τῶν Λειτουργιῶν, καθὼς καὶ τὰς εὐχὰς «Μέγας εἰ Κύριε...» κατὰ τὸ Βάπτισμα καὶ τὸν Μεγάλον Ἀγιασμόν τῶν Θεοφανείων καὶ «Ἄχραντε, ἀμίαντε...» κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Γονυκλισίας. Δι' ὅλας, ὅμως, τὰς ὑπολοίπους – δηλαδὴ σχεδὸν ὅλας τὰς εὐχὰς ἐκφράζουν σαφῶς ἢ ἀποκαλύπτουν ἐμμέσως, ὅτι ἀνεπέμποντο «χαμηλῆ τῆ φωνῆ», ἡ ὁποία ρυθμίζεται διὰ ποικιλίας διατάξεων.

Εἶναι, ἐπομένως, λαυθασμένη ἡ ἄποψις ὅτι αἱ εὐχαὶ ἢ ἀναγινώσκονται μυστικῶς ἢ «ἐκφώνως», ὡς συνηθίζεται νὰ λέγεται. Τὸ ὀρθὸν ἐκ τῆς μελέτης τῆς χειρογράφου εὐχολογιακῆς παραδόσεως εἶναι ὅτι ἐλάχιστα –καὶ σαφῶς καθοριζόμενα– ἀναγινώσκονται μυστικῶς ἢ «ἐκφώνως», αἱ πλεῖσται δὲ ἀναγινώσκονται «χαμηλοφώνως» ἀλλὰ «εἰς ἐπήκοον» τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ νὰ εἶναι ἀκουσταὶ ἀπὸ τὸν λαόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν καλεῖται νὰ ἐνστερνισθῇ ἡ σύγχρονος λειτουργικὴ πρᾶξις. Πλὴν τῆς εὐχῆς τοῦ Χερουβικοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ προεστὼς πρέπει νὰ ἀναγινώσκῃ καθ' ἑαυτὸν καὶ εἰς

ἐπήκοον τῶν συλλειτουργῶν, καὶ τῆς Ὁπισθαμβώνου, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται ἐκφώνως, ὅλαι αἱ ὑπόλοιποι εὐχαὶ πρέπει νὰ ἀναπέμπωνται ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ κατὰ τρόπον χαμηλόφωνον, ὁ ὁποῖος διασφύζει τὴν ἔννοιαν τοῦ Μυστηρίου, τῆς «Λειτουργίας» καὶ ἐνισχύει τὴν προσευχητικὴν εὐλάβειαν καὶ ἐν τέλει «μυστ-αγωγεῖ».

Ὁ χαμηλόφωνος εἰς ἐπήκοον τρόπος ἀναγνώσεως διασφύζει, παραλλήλως, τὴν μεταβαπτισματικὴν μέριμναν τῆς «μυσταγωγικῆς κατηχήσεως». Διότι ὅλοι οἱ πιστοί, μετὰ τὸ Βάπτισμά τους, εἶναι «μυσταγωγούμενοι» καὶ ὄχι πλέον «κατηχούμενοι». Διὰ τοὺς βεβαπτισμένους ἢ ἐπὶ γῆς ζωὴ εἶναι μία διαρκὴς «διακαινήσιμος» περίοδος, μία διατήρησις τοῦ λευκοῦ ἐνδύματος τοῦ Βαπτίσματος, ἕως τὴν «Καινὴν Κυριακὴν», ἕως τὴν συνάντησιν μὲ τὸν ἐρχόμενον Κύριον. Ὡς «μυσταγωγούμενοι» πρέπει νὰ μαθητεύσουν εἰς τὸ Μυστήριον τῆς λατρείας, αὕτη δὲ ἡ μαθητεία διέρχεται –πλὴν τῶν ἄλλων παραμέτρων– καὶ διὰ τοῦ εἰς ἐπήκοον τῶν πιστῶν τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, ὁ ὁποῖος, ἐπομένως, δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ μόνον ἀντικείμενον τελετουργικοῦ κανόνος, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴν διδαχῆς («μυσταγωγικῆς κατηχήσεως») ἐκ μέρους τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τῶν λειτουργικῶν καὶ ιστορικοκανονικῶν δεδομένων, δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ συμπερασματικῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι:

α. Τὰ πάντα εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἔχουν τὴν δέουσαν θέσιν των καὶ τίποτε δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἢ συναισθηματικὴν ἢ εὐσεβιστικὴν φόρτισιν τοῦ λειτουργοῦ Ἱερέως.

β. Τὰ τελούμενα κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἔχουν ἐσχατολογικὸν χαρακτῆρα καὶ βιώνονται, ὄχι τόσο διὰ τοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς σκέψεως, ὅσον διὰ τῆς «καρδίας»,

ὡς ὀρίζεται ὁ ὅρος εἰς τὴν νηπτικὴν καὶ πατερικὴν Θεολογίαν.

γ. Οἱ πιστοὶ ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ βοηθηθοῦν ὥστε νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν δὲν «τελοῦν» τὸ Μυστήριον μετὰ τοῦ Ἱερέως, ἀλλὰ συμμετέχουν εἰς αὐτὸ καὶ τοῦτο διότι ἡ πρώτη ἄποψις, ὡς πίστις καὶ ἀποδοχή, εἶναι ἀντίληψις καὶ πράξις καθαρῶς προτεσταντικῆ, ἢ ὁποῖα καταργεῖ, τόσο τὴν «ἱεραρχικότητα» ἢ «Ἱεραρχίαν» εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅσον καὶ τὴν διάκρισιν τῶν χαρισμάτων εἰς αὐτήν. Τοῦτο ἀκριβῶς ὑπάρχει ἐνδεχόμενον νὰ συμβῆ καὶ ἀσυνειδήτως «ὡς πίστευμα» νὰ ἐμπεδωθῆ εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς ἀδιακρίτου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν «ἐκφώνως» ἢ «μεγαλοφώνως».

δ. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν «χαμηλοφώνως» καὶ οὐχὶ «ψιθυριστικῶς», ὡς συνήθως λέγεται ἢ τελευταία πρακτικὴ αὕτη, παρέχει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν δυνατότητα παρακολουθήσεως τῆς ἀλληλουχίας εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων καὶ τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Θεῖας Λειτουργίας, τὴν ὁποῖαν πολλάκις «λυμαίνεται ἢ ἀπόσπασις τῶν εὐχῶν ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως καὶ σχέσεως πρὸς τὰ συμφραζόμενα καὶ συμψαλλόμενα» (Ἐγκύκλιος Ἱεραῶς Συνόδου ὑπ' ἀριθμ. 2683/8.11.1999).

ε. Αὕτη ἡ ἔνδειξις τοῦ «χαμηλοφώνου» τῆς εὐχῆς προφυλάσσει, σὺν τοῖς ἄλλοις, τοὺς μὲν Ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ νὰ ἀμελοῦν ἢ νὰ παραλείπουν τὴν ἐνσυνειδήτητον ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν, ἢ ἀπὸ τὴν κατὰ μηχανικὸν τρόπον ἔκφρασιν καὶ ἐκφορὰν αὐτῶν, ἢ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ προσπερνοῦν αὐτὰς «μέ τὸ μάτι», κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, τοὺς δὲ πιστοὺς θὰ βοηθήσῃ ὥστε νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ὁ Ἱερεὺς κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν δὲν προφέρει μυστικῶς μαγικὰς τινὰς φράσεις, ἀλλὰ τελεῖ καὶ ἀναφέρει ἐξ ὀνόματος τῶν «δεήσεις καὶ ἰκεσίας καὶ θυσίας ἀναι-

μάκτους» ὑπὲρ παντός τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

στ. Εἶναι τέλος χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ ἐκδοτικὸς Ὄργανισμὸς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου καὶ μετὰ ἀπὸ προηγουμένην εἰσήγησιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης κυροῦ Διονυσίου, προέβη κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν εἰς τὴν ἐνδεδειγμένην καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ γνησίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καταχώρισιν τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας λειτουργικὰς ἐκδόσεις (Ἀρχιερατικὸν - Ἱερατικὸν) καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ τελετουργικοῦ ὄρου «μυστικῶς» διὰ τοῦ ἐτέρου «χαμηλοφώνως».

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, ὅπως συστήσητε εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἱερᾶς Ὑμῶν Μητροπόλεως, νὰ διακονοῦν «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως» καὶ ἰδιαιτέρας κατανύξεως τὰ τῆς λατρείας καὶ προάγουν τὴν ἐνσυνείδητον συμμετοχὴν τῶν πιστῶν εἰς αὐτήν καὶ διὰ τῆς «χαμηλῆ τῆ φωνῆ», ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, μακρὰν πάσης τυπολατρίας ἢ εὐσεβιστικῆς ἀντιλήψεως καὶ διαθέσεως, ἢ καὶ σακραμενταλιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ συμπτωμάτων «θεατρικισμοῦ» κατ' αὐτήν, σκοποῦντες κυ-

ρίως καὶ πρωτίστως εἰς τὴν ἐσχατολογικὴν Τράπεζαν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὴν «Θείαν Κοινωνίαν».

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος.

† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος
Νικηφόρος.

† Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ
καὶ Πλωμαρίου Ἰάκωβος.

† Ὁ Λήμνου καὶ Ἀγίου Εὐστρατίου Ἱερόθεος.

† Ὁ Γουμενίσσης, Ἀξιουπόλεως
καὶ Πολυκάστρου Δημήτριος.

† Ὁ Βεροίας καὶ Ναούσης Παντελεῆμων.

† Ὁ Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς
καὶ Κοίτισης Ἀνδρέας.

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Χρυσόστομος.

† Ὁ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ Ἰγνάτιος.

† Ὁ Κυθήρων Κύριλλος.

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων
Θεόκλητος.

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος
καὶ Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Ἐφραίμ.

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

† Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Σκλήφας

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ὑπ' ἀριθμ. ΙΓ'

Περί τῆς Ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ στῆ Νεοελληνικῆ Γλῶσσα

Πρὸς
Τοὺς Πανοσιολογιωτάτους
καὶ Αἰδεσιμολογιωτάτους Ἐφημερίους
τῆς καθ' Ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς
Ἑνταῦθα

Ἀγαπητοί μου Πατέρες,

Ἀπὸ καιρὸ μὲ ἀπασχολεῖ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης ποὺ χρησιμοποιοῦμε στὴν ἐκκλησία. Πολλοὶ νέοι ἄνθρωποι δὲν καταλαβαίνουν τοὺς ὕμνους, τὶς εὐχὲς καὶ ἰδίως τὰ Ἀναγνώσματα. Καὶ γιὰ μὲν τοὺς ὕμνους καὶ τὶς εὐχὲς δὲν βλέπω νὰ μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτε ἄλλο, πέραν τοῦ νὰ διαδώσουμε τὰ ἐγκόλπια τῆς Θ. Λειτουργίας ποὺ ἔχουν ἀντικρυστὰ τὸ κείμενο καὶ τὴν μετάφραση. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀποτελεσματικό, διότι οἱ νέοι εἰδικώτερα δὲν δείχνουν ἐπιμέλεια νὰ προμηθευθοῦν τὰ ἐγκόλπια αὐτὰ γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν. Ἔτσι παραμένουν στὴν ἐκκλησία γιὰ λίγο, κουράζονται ἐφ' ὅσον δὲν καταλαβαίνουν τί λέγεται καὶ ἀποχωροῦν ἀνικανοποίητοι. Κάποιος νέος ἔλεγε πρὸ καιροῦ. «Ἔχω ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ ἔλθω στὴν ἐκκλησία. Ἔρχομαι καὶ ἀκούω τὸ Εὐαγγέλιο. Τὰ περισσότερα τὰ καταλαβαίνω. Ὅποτε αἴφνης ἀκούω μιὰ λέξη ποὺ δὲν τὴν κα-

ταλαβαίνω. Ἀμέσως ἀρχίζω μόνος μου τὴν προσπάθεια νὰ καταλάβω τί σημαίνει. Πρὶν τελειώσω αὐτὴ τὴν διαδικασία μὲ τὸ μυαλό μου ἀκούω μιὰ νέα ἄγνωστὴ μου λέξη. Ἀφήνω τὴν πρώτη καὶ καταπιάνομαι μ' αὐτή. Πρὶν καταλήξω κάπου ἀκούω καὶ μιὰ τρίτη. Ὅποτε ἀποθαρρύνομαι καὶ ἐγκαταλείπω τὴν προσπάθεια. Τὴν ἄλλη φορὰ θὰ σκεφθῶ πολὺ ἂν θὰ ξαναέλθω». Πολλὲς φορές καθὼς ἀκούω εἴτε τὸ Ἀποστολικό, εἴτε τὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα διερωτῶμαι ἂν οἱ παρόντες ὅλοι καταλαβαίνουν τὰ ὑπέροχα μηνύματά των. Κάποτε σὲ Θ. Λειτουργία μαθητῶν, ἔλαβα τὴν πρωτοβουλία καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν διάκονο, τὸ ἀπέδωσα μὲ δικὰ μου λόγια πιστῶς. Τὰ παιδιὰ ἐκείνη τὴν στιγμὴ συγκεντρώθηκαν καὶ ἄκουσαν μὲ προσοχὴ στὴ γλῶσσα ποὺ ἀντιλαμβάνονται τί ἔλεγε τὸ Εὐαγγέλιο.

Γνωρίζω ὅτι μερικοὶ θὰ μὲ κακίσουν καὶ θὰ σπεύσουν νὰ μὲ κατηγορήσουν ὅτι παραβιάζω τὴν παράδοση. Αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι θεόπνευστη καὶ ἀπὸ Θεοῦ δεδομένη καὶ γι' αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ τὴν σεβόμεθα καὶ ὅποιος καταλαβαίνει, ἄς καταλαβαίνει. Οἱ ἄλλοι ἄς πᾶνε νὰ μάθουνε γράμματα... Δὲν θὰ

συμφωνήσω με την άποψη αυτή. Ὁ Κύριός μας μιλοῦσε τῇ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καὶ ἐνδιέφεροτο νὰ ἀποκαλύψει τὶς κεκρυμμένες ἀλήθειες τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους. Ἄν οἱ λαοὶ μιλοῦσαν ἄλλη γλῶσσα ἐκείνην θὰ χρησιμοποιοῦσε στὸ κήρυγμά Του. Γιατὶ τὸν ἐνδιέφερε νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ ἀκροατές Του τὸ νόημα τῶν λόγων Του.

Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης εἶναι καθαρὰ ποιμαντικοῦ χαρακτήρα. Δὲν πρέπει νὰ ἀδιαφορήσουμε γιὰ τοὺς νέους αὐτοὺς ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσης δὲν ἔρχονται στὴν ἐκκλησία. Κάτι πρέπει νὰ κάνουμε γι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους ποὺ ἐπίσης δυσκολεύονται νὰ κατανοήσουν τὰ ὑπέροχα διδάγματα τῶν ὕμνων τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τοὺς μὲν ὕμνους καὶ τὶς εὐχὲς τῆς Θ. Λειτουργίας δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τοὺς ἀλλάξουμε. Μποροῦμε ὅμως κάτι νὰ κάνουμε μετὰ τὰ ἀναγνώσματα τόσο τὰ Εὐαγγελικά, ὅσο καὶ τὰ Ἀποστολικά. Πρὸς τοῦτο ἔλαβα τὴν ἀπόφαση μετὰ καὶ ἀπὸ ἔγκριση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νὰ ἐφαρμόσουμε δοκιμαστικὰ στὴν ἀρχὴ στὴν περιοχὴ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς μας τὸ σύστημα νὰ ἀκούωνται τὰ δύο ἀναγνώσματα πρῶτα στὸ ἀρχαῖο κείμενο καὶ ἀμέσως κατόπιν σὲ μετάφραση. Δηλ. δὲν ἐγκαταλείπουμε τὸ παραδεδωμένο κείμενο γιὰ λόγους σεβασμοῦ στὴν παράδοση καὶ ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο στὸ πρωτότυπο ἑλληνικά. Ὅμως ἀμέσως μετὰ διαβάζουμε τὴν ἀπόδοσή του στὰ νέα ἑλληνικά ὥστε ὅσοι δὲν κατάλαβαν νὰ καταλάβουν γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν.

Κατὰ ταῦτα παρακαλεῖσθε ὅπως ἀρχῆς γεννησομένης ἀπὸ τῆς ΚΥΡΙΑΚΗΣ 19 Σεπτεμβρίου 2004 ἐγκαινιάσετε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου πρῶτα στὸ ἀρχαῖο κείμενο καὶ ὕστερα εὐθὺς ἀμέσως στὴν νεοελληνικὴ ἀπόδοση. Ἡ ἀπόδοση αὐτὴ εὑρίσκεται στὸ ΕΚΛΟΓΑΔΙΟ ποὺ πρόσφατα ἐξέδωσε ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία. Θὰ τὸ ἀγοράσετε καὶ θὰ τὸ χρησιμοποιεῖτε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Προηγουμένως ὅμως πρέπει νὰ ἐξηγήσετε στοὺς πιστοὺς

τί, πῶς καὶ γιατί θὰ γίνεαι αὐτὴ ἡ καινοτομία.

Ἐπομένως τὰ βήματα ποὺ θὰ ἀκολουθήσετε εἶναι τὰ ἑξῆς:

Α) Προμηθεύεσθε τὸ ΕΚΛΟΓΑΔΙΟΝ (2 ἀντίτυπα) καὶ εὑρίσκετε κάθε φορὰ τὰ ἀναγνώσματα τῆς Κυριακῆς σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση.

Β) Ἐνα τόμο τοῦ ΕΚΛΟΓΑΔΙΟΥ δίδετε στὸν ἱεροψάλτη ποὺ ἀπαγγέλλει τὸ Ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα καὶ τὸν διδάσκετε πῶς νὰ διαβάξει μετὰ νόημα τὸ κείμενο τῆς ἀπόδοσης, μόλις τελειώσῃ τὸ ἀνάγνωσμα στὴν ἀρχαία γλῶσσα.

Γ) Ἀμέσως ἀρχίζει ἡ διαδικασία τοῦ Ἀλληλουαρίου κλπ. Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ ἐμμελὴς ἀπαγγελία τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνωσματος, καὶ μόλις τοῦτο τελειώσῃ εὐθὺς ἀμέσως ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς διαβάξει τὸ ἴδιο κείμενο σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση. Περιττὸ νὰ τονίσω ὅτι ἐπειδὴ θὰ διαβάξεται τὸ κείμενο αὐτὸ καὶ δὲν θὰ ψάλλεται, χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ στὴν ἀνάγνωσις ὥστε νὰ μὴ γίνωνται φραστικὰ λάθη.

Δ) Τότε λέγεται τὸ «Εἰρήνη σοι τῷ Εὐαγγελιζομένῳ».

* * *

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ πρωτοβουλία μας αὐτὴ θὰ ἀποφέρει καρποὺς. Καὶ ἀναμένω καὶ τὶς ἰδικές σας κρίσεις καὶ ἐντυπώσεις προκειμένου νὰ γενικευθῇ ὁ τρόπος αὐτὸς σὲ ὅλη τὴν ἑκτασὴ τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐπικαλοῦμαι δὲ τὴν προσοχὴν σας νὰ γίνουν ὅλα μετὰ τάξιν καὶ ὅπως πρέπει γιὰ νὰ ἔχωμεν καλὸ ἀποτέλεσμα.

Μετ' εὐλογιῶν καὶ ἀγάπης
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† Ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἀνακοίνωσις

(Ἑρμηνευτικὴ τῆς Προηγουμένης Ἐγκυκλίου)

Ἀγαπητοὶ Ἐνορίτες,

Τὸ ζήτημα τῆς ἀνάγκης κατανοήσεως ἀπὸ μέρους τῶν πιστῶν τῶν λεγομένων ἢ ψαλλομένων κατὰ τὴν διάρκεια τῆς θείας λατρείας ἔχει προσλάβει κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες μεγάλες διαστάσεις, ἰδίως μεταξὺ τῶν νέων ἀνθρώπων, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους καίτοι ἔχουν τελειώσει τὶς σπουδές των στὸ Λύκειο ἢ καὶ στὸ Πανεπιστήμιο, ἀδυνατοῦν ἢ ἔστω δυσκολεύονται στὸ νὰ παρακολουθήσουν τὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας καὶ συχνὰ διαμαρτύρονται γι' αὐτό, ζητῶντας μιὰ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ Ἐκκλησία μελέτησε τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ κατέληξε στὸ ὅτι δὲν εἶναι ἐφικτὴ, οὔτε καὶ ἐπιθυμητὴ μιὰ μετάφραση τῶν ὕμνων, διότι κάθε μετάφραση ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδώσει τὸ πλῆρες νόημα τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀριστουργήματα λογοτεχνίας καὶ θεολογίας, ὥστε κάθε ἐπέμβαση σ' αὐτοὺς νὰ ἔχει τὸν χαρακτῆρα ἱεροσυλίας ἐναντίον τῆς πατρώας γλώσσας μας. Ἴσως ἢ μελλοντικὴ παραγωγή νέων ὕμνων σὲ προσιότερο γλωσσικὸ ἰδίωμα, χωρὶς νὰ ἀντικατασταθοῦν οἱ ἐν χρήσει σήμερα, θὰ μπορούσε νὰ ἐπιλύσει ἐν μέρει τὸ πρόβλημα τοῦτο. Καὶ ἔχουν γίνεαι πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ σχετικοὶ πειραματισμοὶ ἀπὸ ἔγκριτους κληρικούς καὶ λαϊκοὺς, χωρὶς νὰ ἔχουν τύχει τῆς ἐπίσημης ἔγκρισθης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὡστόσο θὰ μπορούσε νὰ γίνεαι ἕνα βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς κατανοήσεως τῶν

ἀναγνωσμάτων – Ἀποστολικοῦ καὶ Εὐαγγελικοῦ – χωρὶς νὰ θίγῃ ἡ σημερινὴ πρακτικὴ. Πρὸς τοῦτο μὲ ἀπόφαση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ Ποιμενάρχου μας κ.κ. Χριστοδούλου, ποὺ ἔτυχε τῆς κατ' ἀρχὴν ἐγκρίσεως καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καθιερώνεται ἀπὸ σήμερα καὶ κάθε Κυριακὴ καὶ μεγάλη ἑορτὴ πειραματικὰ καὶ πιλοτικὰ στὴν περιφέρεια τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἢ ἀπόδοση τῶν δύο Ἀναγνωσμάτων ποὺ ἀναφέραμε πρῶτα στὸ πρωτότυπο, ὅπως μέχρι τώρα, καὶ ἀμέσως κατόπιν σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ κατανόηση τῶν ὑπέροχων μηνυμάτων ποὺ προσφέρουν τὰ κείμενα τῆς Κ. Διαθήκης ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴ θ. λατρεία μας.

Ἐπομένως ἀπὸ σήμερα καὶ ἐντὸς ὀλίγου, θὰ ἀκούσετε τὸν Ἀπόστολο ὅπως μέχρι σήμερα στὸ ἀρχαῖο κείμενο καὶ εὐθὺς ἀμέσως τὸ ἴδιο κείμενο θὰ τὸ ἀκούσετε σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση. Τὸ ἴδιο θὰ γίνεαι καὶ μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο. Ἡ ἀπόδοση περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν ἔχει φιλοτεχνηθεῖ ἀπὸ Ἕλληνες καθηγητὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ἔχει τύχει τῆς εὐλογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μας.

Τὸ νέο τοῦτο βῆμα ἀποβλέπει στὴ διευκόλυνση τῶν πιστῶν ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ἰδίως ὅμως τῶν νέων, στὴν ἀνετότερη συμμετοχὴ των στὴ θ. λατρεία, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ τύχει τῆς ἐπιδιοκμασίας ὄλων, ἐπειδὴ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ μέτρου εἶναι λογικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ τὴν παράδοσή μας δὲν θίγει.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Τοῦ Κωνσταντίνου Χολέβα

Ἡ ἐκκλησιαστικότητα λησμονημένη

Ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἡ Ἐκκλησιαστικότητα Λησμονημένη» ἐκυκλοφορήθη προσφάτως ἕνα νέο βιβλίο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σηλυβρίας κ. Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου (τοῦ Οἴκου μενικοῦ Πατριαρχείου). Τὸ βιβλίο ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προφῆτου Ἡλιοῦ Πρεβέζης (τηλ. 26820-51611) καὶ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ στὸν ἤδη μεγάλο ἀριθμὸ βιβλίων τοῦ λογίου συγγραφέως. Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ παραθέτουμε ἕνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀναφερόμενο στὴν Ἑνορία: «Ἡ ἐνεργὸς παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στὴν πορεία τοῦ χριστιανοῦ δὲν ἔχει ἀρκετὰ συνειδητοποιηθῆ. Σ' ἕνα τέτοιο πρόβλημα δὲν πρόκειται ὁ ἕνας φορέας νὰ ἐκτοπίσει ἢ νὰ ὑποβαθμίσει τὸν ἄλλο. Ἀσφαλῶς ἡ σωτηρία μας γίνεται ἐν Χριστῷ καὶ μὲ τὴν συνεργασία ὄλων τῶν μέσων τῆς θείας χάριτος. Ἔτσι ὁμως παραμένει ἕνα κενό, μία ἀσάφεια, ἐκτὸς ἐὰν προστεθῆ μία συγκεκριμένη κάλυψη, προέκταση τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Χριστοῦ. Συνηθίσαμε οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ μὴ νὰ λέμε καὶ ξαναλέμε, ὅτι σήμερα μὲ στήριξε ἢ ἀνάγνωσε τῆς Γραφῆς, ὅτι ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς μίλησε στὴν καρδιά μου, ὅτι μὲ ἀκολουθεῖ καὶ μὲ προστατεύει συνεχῶς, ὅτι ἡ Εὐχαριστία μὲ ἀγιάζει, κ.λπ. Σπανίως ὁμως ἀναφερόμαστε στὴν ζωὴ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ὅλα τὰ παραπάνω ἐντὸς τῆς γίνονται, ὡς ἐμπειρία στὸν ἀγιαστικὸ τῆς χῶρο, ὡς μυστήριον ὄρατό, καρπὸς τῆς Πεντηκοστῆς. Ὁ καθένας ἐντὸς αὐτῆς ἀρδεύεται ἀπὸ τοὺς κρουνοὺς τῆς χάριτος. Ἐντὸς αὐτῆς αὐξάνει, τρέφεται καὶ πατρικὰ ποιμαίνεται. Ἴσως ἡ σιωπὴ νὰ ἐξηγεῖται ἀπὸ ἕνα ἄλλο λόγο: νὰ μὴ δοθῆ ὑπερβολικὴ βαρύτητα στὸν κληρικαλισμὸ καὶ τὴν ἐξωτερικὴ λατρευτικὴ ἢ διοικητικὴ προβολὴ τῆς ὡς θεσμοῦ καὶ ὀργανισμοῦ:

ἐκκλησία – κανονικῆς φύσεως. Ὁ κίνδυνος εἶναι ὑπαρκτός. Καὶ πρέπει ἡ ἐκκλησιαστικότητα ν' ἀντικρισθῆ μὲ πολλὴ σύνεση καὶ νὰ τηρηθῆ τὸ ἀπαιτούμενο ἰσοζύγιον».

Ὁ Μακαριώτατος στὸ Καλλιμάρμαρο

Ἡ τελετὴ ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Καλλιμάρμαρο Παναθηναϊκὸ Στάδιο γιὰ τὴν πανηγυρικὴ ὑποδοχὴ τῆς Ἐθνικῆς Ὀμάδος Ποδοσφαίρου ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ σὲ ὀρισμένους κακοπροαίρετους καὶ ἐμπαθεῖς ἀρθρογράφους νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ νὰ ἀναπτύξουν ἐπιχειρήματα ποὺ δὲν βασίζονται στὴν πραγματικότητα. Ἡ κακοπιστία τους φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνία ποὺ παρουσίασαν τὰ κείμενά τους ὡς πρὸς τὴν διάρκεια τῆς προσφωνήσεως τοῦ Μακαριωτάτου. Ἄλλοι ἔγραψαν γιὰ 4 λεπτά, ἄλλοι γιὰ 12 καὶ ἄλλοι ὅ,τι τοὺς ἤλθε στὸ μυαλό. Διερωτήθηκαν ὀρισμένοι ἐξ αὐτῶν: Γιατὶ πῆγε στὸ Καλλιμάρμαρο ὁ Μακαριώτατος νὰ ἀπονεύσει τιμητικὲς διακρίσεις στοὺς παίκτες καὶ δὲν τοὺς κάλεσε στὴν Ἀρχιεπισκοπῆ; Ἄν εἶχαν τὴν ὑπομονὴ νὰ ἐρωτήσουν τοὺς ἀρμοδίους, θὰ μάθαιναν ὅτι ὄντως ἔγινε μία τέτοια πρόταση ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τοῦ Μακαριωτάτου, ἀλλὰ προεβλήθη ἡ ἐνσταση ὅτι οἱ παίκτες ἤθελαν νὰ μεταβοῦν στὸ σπίτι τους καὶ στοὺς τόπους τῶν διακοπῶν τους γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἐμπαθεῖ δημοσιεύματα ἐπικαλοῦνται τὴν δῆθεν... δυσφορία τῶν ἰδίων τῶν παικτῶν τῆς Ἐθνικῆς. Ὅμως σὲ καμμία ἐφημερίδα, σὲ κανένα ραδιοτηλεοπτικὸ Σταθμὸ δὲν εἶδαμε καὶ δὲν ἀκούσαμε ἔστω καὶ ἕνα ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὴν ἀπονομὴ μεταλλίων ἀπὸ τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως ὅλοι

προσῆλθαν με σεβασμὸ καὶ σχεδὸν ὅλοι τοῦ ἀσπάσθησαν τὸ χέρι – πλὴν δύο παικτῶν ποὺ προφανῶς τὰ ἔχασαν λόγῳ ἀπειρίας καὶ τὸν φίλησαν στὸ πρόσωπο. Ἐπὶ πλέον εἶναι γνωστὸ ὅτι σὲ προηγούμενη ἐπίσκεψή τους στὸν Μακαριώτατο οἱ ποδοσφαιριστὲς τῆς Ἐθνικῆς μας εἶχαν δηλώσει ὅτι θρησκευοῦν, πιστεύουν, νηστεύουν, κοινωνοῦν καὶ ὅτι ἦταν δική τους ἐπιθυμία νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν. Ἄρα ὅλα τὰ κακόπιστα ἄρθρα ἐγράφησαν χωρὶς... τὸν ξενοδόχο, δηλαδή χωρὶς νὰ ἐρωτηθοῦν οἱ ἴδιοι οἱ τιμώμενοι. Φοβοῦμαι ὅτι οἱ ἐν λόγω ἀρθρογράφοι ξέσπασαν στὸν Ἀρχιεπίσκοπο, διότι τοὺς ἐνόχλησε ὁ ἐθνικὸς παλμὸς ποὺ κυρίευσε σύσσωμο τὸν ἑλληνικὸ λαό. Ἡ κυριαρχία τῆς Ἑλληνικῆς Σημαίας καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ μας Ὑμνου στὶς πρωτοφανεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ ἔθιξε τὶς ἰδεοληψίες ἐκείνων ποὺ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὴν ἐπαφή τῶν Ἑλλήνων με τὶς ρίζες τους. Εὐτυχῶς αὐτοὶ ποὺ ἐνοχλήθηκαν εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ἐλάχιστοι θὰ παραμείνουν.

Ἐκκλησία καὶ εἰδωλολατρία

Ὀλιγάριθμοι καὶ γραφικοί, ἀλλὰ θορυβῶδεις καὶ σκανδαλωδῶς προβεβλημένοι ἀπὸ ὀρισμένα Μ.Μ.Ε., εἶναι οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀναβιώσεως τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς στὴ... λατρεία τοῦ Δωδεκαθέου. Ἄλλωστε ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ἐντόνου καὶ δημιουργικῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν ὅλη προετοιμασία καὶ διοργάνωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἦταν καὶ ἡ ἀποφυγὴ παρεισφρήσεως νεοπαγανιστῶν στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀποδώσουν θρησκευτικὸ ἀντιχριστιανικὸ περιεχόμενον στὶς διάφορες ἱστορικῶν περιεχομένου τελετές. Στὸ ἴδιο πλαίσιο κινεῖται καὶ ἡ ἐνημερωτικὴ προσπάθεια τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ μελέτη τῆς Ἀρχαιολατρίας καὶ τῆς Νεοειδωλολατρίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐξέδωσε καὶ ἐκυκλοφόρησε λίγες ἡμέρες πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἓνα σύντομο καὶ

μεστὸ σὲ περιεχόμενον φυλλάδιο με τίτλο: «*Ἡ προσπάθεια ἀναβιώσεως τῆς Εἰδωλολατρίας*» (τύποις Ἀποστολικῆς Διακονίας). Ἀφοῦ ἀναλύσει τὰ φαιδρὰ καὶ τὰ παράλογα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πολυθεΐας τὸ φυλλάδιο καταλήγει με τὴν ἐξῆς προτροπὴ: «... *Ἡ Ἐκκλησία καλεῖ τὰ πιστὰ τέκνα Τῆς νὰ μὴν ἐνδίδουν στὴν δόλια, ἀνιστόρητη καὶ ψευδῆ παραπληροφόρηση τῶν στρατευμένων ἐκφραστῶν τῆς νεοειδωλολατρίας. Ἐμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες διασώσαμε τὸν ἀρχαιοελληνικὸ πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν πλήρη κατάρρευσίν του μέσῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσας καὶ ὑμνολογίας, τῶν πατερικῶν κειμένων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας αἰσθητικῆς. Οἱ ἀντιγραφεῖς μοναχοὶ τοῦ Βυζαντίου διέσωσαν τὰ ἀρχαιοελληνικὰ κείμενα, γι' αὐτὸ καὶ οἱ παλιότεροι κώδικές τους ποὺ διασώζονται εἶναι τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ “τολμηρὰ” ἀριστοφανικὰ κείμενα διασώθηκαν ἀπὸ τοὺς δῆθεν “καταστροφεῖς τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ” μοναχοὺς τῆς Ἐκκλησίας μας (βλ. ἀρχαιότερους κώδικές τους στὴ Μονὴ Σινᾶ)». Ἀξίζει πραγματικὰ νὰ προμηθευθεῖτε αὐτὸ τὸ ἐνημερωτικὸ ἔντυπο!*

Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ Ἡλεκτρονικὸς Ὑπολογιστὴς

Ὁ κ. Παναγιώτης Μπακάλης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Γκρήνουιτς τοῦ Λονδίνου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐπέτυχε τὴν σύνδεση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς με τὴν τεχνολογία. Πρόκειται γιὰ τὴ νέα μέθοδο γραφῆς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς με ἠλεκτρονικὸ ὑπολογιστὴ ποὺ ὀνομάζεται «*Βυζαντινὴ Κάλαμος*». Ἡ μέθοδος αὐτὴ παρέχει τὴν δυνατότητα γραφῆς, ἐπεξεργασίας καὶ ἀρχειοθέτησεως μουσικῶν κειμένων καὶ βοηθεῖ στὴν διατήρησή τῆς μουσικῆς παραδόσεως τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ περισσότερες λεπτομέρειες μποροῦν νὰ διαβάσουν τὴν σχετικὴ ἱστοσελίδα στὴν διεύθυνση: www.byzantinikalamos.com.

ΜΙΚΡΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ

Ὁ ἱερεὺς Ἐμμανουήλ Σκορδίλης καὶ τὸ ἔργο του στὴ Μῆλο

Τῆς Λίτσας Ἰ. Χατζήφωτη

Η Μῆλος εἶναι τὸ δυτικότερο νησὶ τῶν Κυκλάδων. Ὁ τουρισμὸς δὲν ἔχει ἀκόμη ἀλλοιώσει τὴ ζωὴ καὶ τὶς συνήθειες τῶν κατοίκων τῆς πού εἶναι προσκολλημένοι στὶς παραδόσεις τους. Πανέμορφος τόπος, μὲ ἀφάνταστα εἰδυλλιακὲς παραλίες καὶ πάρα πολλὰ μνημεῖα, πού καλύπτουν πολλῶν εἰδῶν ἐνδιαφέροντα.

Ὁ Ἱερός Ναὸς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸν Ἀδάμαντα, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ἔχει καθιερωθεῖ νὰ ὀνομάζεται Ἀγία Τριάδα, ἀποτελεῖ ταυτόχρονα Ναὸ καὶ Ἐκκλησιαστικὸ Μουσεῖο μὲ πολὺ ἐνδιαφέροντα ἐκθέματα, πού προέρχονται ἀπὸ διάφορους κατεστραμμένους ναοὺς τοῦ νησιοῦ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διάφορες δωρεές καὶ ἀφιέρωματα. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ σημα-

ντικό, θὰ ἔλεγε κάποιος, τὸ γεγονὸς ὅτι ἓνα σπουδαῖο μνημεῖο, ὅπως εἶναι ὁ Ναὸς αὐτός, νὰ ἀποτελεῖ θεματοφύλακα τῆς καλλιτεχνικῆς παράδοσης καὶ ἐκκλησιαστικῆς τέχνης τοῦ νησιοῦ. Ἔτσι καθὼς στερεῖται τοιχογραφιῶν οἱ εἰκόνες ἀναδεικνύονται καὶ προστατεύονται ἀλλὰ καὶ λειτουργοῦνται.

Ἀνάμεσα στὰ ἐκθέματα τοῦ ναοῦ ξεχωρίζει ἓνας ἀξιόλογος ἀριθμὸς εἰκόνων πού εἶναι ἔργα τοῦ ἱερέα Ἐμμανουήλ Σκορδίλη, ὁ ὁποῖος κατάγεται ἀπὸ τὴν Κρήτη, ἔζησε στὴ διάρκεια τοῦ 17ου αἰ. καὶ φαίνεται ὅτι εἶχε γεννηθεῖ στὰ Χανιά. Στὴ Μῆλο, σύμφωνα μὲ τοὺς μελετητές του, ἐγκαταστάθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 1646 περίπου, μετὰ τὴν ἄλωση τῶν Χανίων ἀπὸ τοὺς Τούρκους,

και συνέχισε να φιλοτεχνεί εικόνες ως το 1680. Ανήκει σε μιὰ μεγάλη, παλιά οικογένεια, ή όποια κατά το 10ο αϊ. ήλθε από την Κωνσταντινούπολη στην Κρήτη μετά την απομάκρυνση των Άράβων.

Έργα του Έμμανουήλ Σκορδίλη βρίσκονται σε πολλά νησιά των Κυκλάδων, τής Δωδεκανήσου, στην Αθήνα, την Κέρκυρα κ.ά., αλλά το πιο παλιό χρονολογημένο έργο του βρίσκεται στη Μήλο. Πρόκειται για εικόνα τής Θείας Λειτουργίας του 1647 που είχε φιλοτεχνηθεί για τον Έρσο ναό τής Κοιμήσεως στον Αδάμαντα.

Όπως παρατηρεί ό Γ. Ρηγόπουλος θεωρείται ότι εισήγαγε στις Κυκλάδες θέματα που ως την εποχή που εγκαταστάθηκε στη Μήλο δεν συνηθίζοταν, όπως ή δημιουργία του κόσμου και το πλάσιμο τής Εύας, ή εξέμεση του Ίωνά από το κήτος, ή διανομή των αγαθών των πρώτων χριστιανών, οί τρεις παΐδες «έν καμίνω», το κήρυγμα του Πέτρου, ή Αγία Πόλη Ίερουσαλήμ κ.ά. Πιστεύεται ότι δέχθηκε την επίδραση κάποιου Φλαμανδοῦ ζωγράφου, το όνομα του οποίου δεν έχει προσδιορισθεί. Όπωςδήποτε ή δυτική αυτή επίρροή δεν άθετει τις κρητικές του ρίζες, την κρητική παράδοση που έφερε, και την σύνθεση των θεμάτων του. Η τέχνη του Σκορδίλη είχε με τή σειρά της τή δική της επίδραση στην τέχνη των Κυκλάδων στη διάρκεια του 18ου αϊ.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ανάλογη επίρροή έχει δεχθεί και ένας άλλος ζωγράφος σύγχρονος και συμπατριώτης του, πολύ γνωστός και αυτός, ό Θε-

όδωρος Πουλάκης, στον όποιο ή φλαμανδική επίδραση είναι όμως έντονότερη.

Εικόνες του Έμμανουήλ Σκορδίλη χρονολογημένες και ύπογεγραμμένες γνωστές ως σήμερα είναι εκτός από τή Θεία Λειτουργία τής Μήλου, ό Άγιος Δημήτριος στο Κάστρο τής Σίφνου, ό Άγιος Σώζων στην Άπολλωνία τής Σίφνου, Δέηση –Βάπτισμα του Χριστού– Άγιοι Άνάργυροι και Αγία Αικατερίνη στη Χώρα Κιμώλου και μιὰ ακόμη Δέηση στη Θήρα. Αυτές που φέρουν άπλως την ύπογραφή του είναι αρκετές και αναφέρεται και ένας αριθμός εικόνων που του άποδίδονται, άλλοτε με περισσότερη και άλλοτε με λιγότερη σιγουριά.

Γύρω στα μέσα του 17ου αϊ. πρέπει να γεννήθηκε, στην Κρήτη επίσης, ό Άντώνιος Σκορδίλης, ιερέας και αυτός, που ζωγραφίζει και τούτος εικόνες και φαίνεται πως είναι γιός του Έμμανουήλ.

Δέν πρόκειται για έργα πρώτης γραμμής. Είναι όμως ξεχωριστά δημιουργήματα χεριών που συνειδητά άγιογραφοῦν και διδάσκουν, που δίνουν μαρτυρία μιᾶς εποχής αλλά και μαρτυρία πίστεως. Η πληθώρα των έργων του ιερέως Έμμανουήλ Σκορδίλη ύποδηλώνει ένα δραστήριο κληρικό με φαντασία και ικανότητα, που άγαπήθηκε από τους νησιώτες και ιδίως τους Μηλιούς, που με καμάρι προστατεύουν και επιδεικνύουν τις εικόνες και τά άλλα έργα του και που έδωσε όπως φαίνεται στην Έκκλησία ένα παιδί, το όποιο άγάπησε και συνέχισε τήν καλλιτεχνική δραστηριότητά του.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου

Ἐκπροσώπου Τύπου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

Ὁ εὐεργέτης πόνος

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: Β' Κορ. ΙΑ' 31 – ΙΒ'

Ἐπικοινωνώντας γιὰ δευτέρη φορά μὲ τοὺς ἀγαπημένους του Κορινθίους, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάνει λόγο γιὰ μία ἀσθένεια, γιὰ ἓνα σωματικό πόνο, ὁ ὁποῖος τὸν ταλαιπωρεῖ καὶ τὸν βασανίζει καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο, ὅπως ὁ ἴδιος ἀποκαλύπτει, πολλές φορές παρακάλεσε τὸν Κύριο νὰ τὸν ἀπαλλάξει, χωρὶς, ὅμως, ἀποτελεσμα. Ἡ ἀπάντηση πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ὅπως φαίνεται μέσα ἀπὸ τὸ σημερινὸ Ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα, μπορεῖ ἀφενὸς νὰ ἦταν ἀρνητική, ἀφ' ἑτέρου, ὅμως, δήλωνε ὅτι, διὰ τοῦ πόνου, ὁ Παῦλος θὰ δοκίμαζε μεγάλη ψυχικὴ ὠφέλεια καὶ πνευματικὴ βελτίωση.

Τὸ ἐρώτημα, λοιπόν, πὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει εἶναι: «ὠφελεῖ τελικὰ τὸν ἄνθρωπο ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψη ἢ ὄχι;»

Ἡ ἀπάντηση εἶναι θετικὴ καὶ ὁ πρῶτος λόγος πὺ συντρέχει τὴν ἀποψη αὐτὴ δηλώνεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Παῦλο στὴ συνέχεια τοῦ ἀναγνώσματος. Ὁ πόνος αὐτὸς τοῦ δόθηκε γιὰ νὰ μὴν ὑπερφηανεῦται. Ὁ κίνδυνος τῆς ὑπερφηανείας εἶναι τεράστιος σὲ ἐκείνους τοὺς ἄνθρώπους πὺ ἐπιτυγχάνουν στὴ ζωὴ τους πολλὰ καὶ σπουδαῖα κατορθώματα καὶ φέρουν σὲ πέρας μεγάλες ἀποστολές καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦταν ἓνας ἀπὸ αὐτούς. Ὁ Θεός, ὅμως, ἐπιτρέπει, πολλές φορές καὶ στοὺς δικούς του ἄνθρώπους νὰ δοκιμάζονται γιὰ νὰ ἀντιλαμβάνονται πὺ εὐκόλα τὸ πεπερασμένο τῶν δυνάμεών τους, ὅτι τὰ σύνορα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς εἶναι πλησιέστατα καὶ ὅτι κάθε ἄνθρωπος βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἀναδεικνύει, ἀλλὰ καὶ τὸν ταπεινώνει, ἂν χρειαστεῖ.

Οἱ προσωπικὲς δοκιμασίες ὁδηγοῦν, ὅμως, τὸν ἄνθρωπο καὶ πρὸς τὴν προσωπικὴ του τε-

λείωση. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀποψη συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὁ ὁποῖος σημειώνει: «Τὰς δοκιμασίας ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀτέλεια πρὸς τελείωσιν αὐτοῦ. Αἱ δοκιμασίαι διανοίγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας τῶν ἀγαπῶντων τὸν Θεὸν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς τηλαυγεῖς καὶ ἱκανοὺς ἵνα βλέπωσιν οὐ μόνον τὰ ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τὰ πόρρω κείμενα...»*

Κατὰ ἄλλους, ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς συμβαδίζει μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ πόνου καὶ τῶν δοκιμασιῶν. Αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὅταν λέει: «Δὲν εἶναι δυνατόν, ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ὀδεύει τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς νὰ εἶναι χωρὶς λύπην, θλίψιν, ὀδύνην καὶ πειρασμόν. Μεγάλον ἀγαθὸν εἶναι ἡ θλίψις... χωρὶς γὰρ θλίψεως οὐδὲν θὰ κατορθώσωμεν χρήσιμον».

Τὶς ἀπόψεις τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας ἔρχεται καὶ συμπληρώνει κι ἓνας ἐκπρόσωπος τῆς ἀσκητικῆς γραμματείας, ὁ Ἀββᾶς Μᾶρκος, ὁ ὁποῖος σημειώνει χαρακτηριστικά: «Πᾶσα κατὰ Θεὸν θλίψις εἶναι πραγματικὸν ἔργον εὐσεβείας. Τοῦτο δὲ διότι ἡ πραγματικὴ ἀγάπη δοκιμάζεται, ἐὰν εἶναι εἰλικρινής, ἀπὸ ἀντίθετα γεγονότα. Νὰ μὴ λέγεις ὅτι ἔχω ἀποκτήσει τὴν ἀρετὴν, χωρὶς νὰ δοκιμάσεις τὸν πόνο, διότι ἡ ἀρετὴ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν ἄνεσιν. Νὰ σκέπτεσαι πάντοτε ποῖον θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς θλίψεως, ἡ ὁποία σοῦ συνέβη χωρὶς τὴν θέλησίν σου καὶ τότε ἀσφαλῶς θ' ἀνακαλύψεις ὅτι διὰ τῆς θλίψεως αὐτῆς θὰ πραγματοποιηθεῖ ἐξάλειψις ἀμαρτίας. Ὁ ἄνθρωπος τὰ πραγματικὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπολαμβάνει διὰ θλίψεων, ἐνῶ ἀπειναντίας τὰ κακὰ τὰ κερδίζει διὰ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἡδονῆς».*

* «Τὸ γινῶθι σαντόν». Αθήναι 1962.

Ἐντύπωση προκάλεσε ἡ δήλωση ἑνὸς μεγάλου οικονομικοῦ καταχραστή τῆς ἐποχῆς μας, ὁ ὁποῖος ἐκμυστηρεύθηκε ὅτι «στή φυλακὴ ἔμαθα νὰ ἀντιμετωπίζω τὶς δοκιμασίες καὶ τὶς θλίψεις τῆς ζωῆς ὡς εὐλογία». Εἶθε ὁ καθένας μας νὰ κάνει τὸ ἴδιο συνειδητοποιώντας ὅτι ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ πικρὸ πάντα ἐκχέει τὸ γλυκύ, ἀπὸ τὴν δοκιμασία, τὴν χαρὰ. ΑΜΗΝ!

Στίγματα θυσίας

ΚΥΡΙΑΚΗ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: Γαλ. Στ' 11-18

Τελειώνοντας τὴν δι' ἐπιστολῆς ἐπικοινωνία του μὲ τοὺς ἀγαπημένους του Γαλάτες, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στὰ στίγματα τοῦ πάθους καὶ τῶν θυσιῶν ποὺ ἀπέκτησε γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὰ ὁποῖα μάλιστα καὶ αἰσθανόταν ἰδιαίτερη ὑπερηφάνεια, ἀφοῦ «κοσμοῦσαν» καὶ ταυτόχρονα ταλαιπωροῦσαν τὸ σῶμα του.

Αὐτὰ τὰ στίγματα τοῦ πάθους καὶ τῶν θυσιῶν χαρακτηρίσαν τὴν ζωὴ χιλιάδων Μαρτύρων καὶ ἐραστῶν τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων καὶ ἀποτελοῦσαν ἀπόδειξη ἀφοσίωσης, πίστεως καὶ ἀφιέρωσης ὁλόκληρης τῆς ζωῆς στὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου.

Περνώντας τὰ χρόνια καὶ οἱ αἰῶνες, ὅμως, καθὼς ὁ Χριστιανισμὸς ἔπαιψε νὰ διώκεται καὶ νὰ πολεμεῖται, αὐτὰ τὰ ἐμφανῆ στίγματα τῶν διώξεων ἔπαιψαν νὰ ὑφίστανται. Καὶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ στὶς μέρες μας ποὺ δικαιολογοῦνται γιὰ τὴν νωθρότητα στὴν πίστη καὶ στὴν πνευματικὴ τους ζωὴ, γιὰ τὴν αὐτάρκεια τῆς πορείας τους μέσα στὴν Ἐκκλησία, λέγοντας ὅτι σήμερα ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς ἐλεύθερη πλέον θρησκεία, δὲ ζητᾶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θυσίες, δὲ ζητᾶ σωματικὰ πάθη καὶ στίγματα, γιὰ νὰ ἀποδείξουμε τὴν πίστη μας. Ἄρα, εὐκόλα μποροῦμε νὰ νιώθουμε καὶ νὰ προβάλλουμε τὸν ἑαυτό μας σὰν καλοὶ Χριστιανοί, χωρὶς κανένα κόστος καὶ καμία θυσία.

Τὰ πράγματα, ὅμως, δὲν εἶναι ἔτσι. Μπορεῖ στὶς μέρες μας ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ πίστη μας

νὰ μὴ διώκονται, ὅπως στὸ παρελθόν, μπορεῖ τὰ στίγματα τοῦ πάθους νὰ μὴν κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὸ σῶμα μας, ὁ κάθε Χριστιανός, ὅμως, καλεῖται νὰ σηκώσει τὸ δικὸ του Σταυρό, δίδοντας τὴν δική του μαρτυρία σὲ ἕνα κόσμο πνευματικὰ ὑποτονικὸ καὶ νωθρό.

Μποροῦμε καὶ σήμερα νὰ φέρουμε ἐπάνω μας τὰ στίγματα Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν μαρτυροῦμε μὲ παρρησία τὴν χριστιανικὴν ἰδιότητα, χωρὶς ντροπὲς καὶ ἀναστολές, πηγαίνοντας κόντρα στὸ ρεῦμα τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀμφισβήτησης.

Μποροῦμε καὶ σήμερα νὰ φέρουμε τὰ στίγματα Ἰησοῦ Χριστοῦ, μένοντας σταθεροὶ στὶς παραδόσεις καὶ τὶς ἀρχές τῶν Πατέρων μας, ἐκείνων ποὺ διαφύλλαξαν ὡς κόριν ὀφθαλμοῦ τὴν Εὐαγγελικὴ ἀλήθεια στὸ διάβα τῶν αἰώνων, μὴ ὑπολογίζοντας διώξεις καὶ πολεμικές.

Μποροῦμε καὶ σήμερα νὰ φέρουμε τὰ στίγματα Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν κάνουμε τρόπο ζωῆς τὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς μετάνοιας σὲ ἕνα κόσμο ὑπερφίαλο καὶ ἐγωιστῆ, ποὺ τὸ μόνο γιὰ τὸ ὁποῖο ἐνδιαφέρεται εἶναι τὸ συμφέρον καὶ τὸ κέρδος, μὲ ὁποιοδήποτε τίμημα καὶ θυσία.

Μποροῦμε καὶ σήμερα νὰ φέρουμε τὰ στίγματα Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀγωνιζόμαστε μὲ πάθος καὶ αἴσθημα εὐθύνης γιὰ νὰ κρατηθοῦν ζωντανὰ καὶ ἀνόθευτα τὰ πιστεύματα καὶ τὰ ἰδανικά μας, ὅταν ἀγωνιζόμαστε μὲ ἐντιμότητα καὶ ἀξιοπρέπεια ἐναντίον ἐκείνων ποὺ θέλουν κατὰ καιροὺς νὰ ξεριζώσουν ὅ,τι ἔμεινε ἀκόμα ὄρθιο στὸν τόπο μας, θυσία στὸ βωμὸ τῆς ἐξέλιξης, τῆς «προόδου», ἰσοπεδώνοντας οὐσιαστικὰ τὰ πάντα, ἀντὶ «πινακίου φακῆς».

Μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους μποροῦμε νὰ φέρουμε ἐπάνω μας τὰ στίγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὀμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, στίγματα ὄχι σωματικοῦ πάθους, πλέον, ἀλλὰ πνευματικοῦ ἀγώνα, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἔχει ξεχάσει νὰ ἀγωνίζεται γιὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη καὶ ἀρχές καὶ παραδόθηκε ἀμαχητὶ στὴν ἰσοπέδωση τῶν πάντων. Οἱ Χριστιανοὶ αὐτοὺς τοὺς τρόπους μαρτυρίου ἔχουμε. Ἄς τοὺς κάνουμε πράξη στὴν ζωὴ μας. ΑΜΗΝ!

* Εὐεργετινός, τόμος 3ος, σελ. 412.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Φωτογραφίες του Χρήστου Μπόνη
καί των Ίερων Μητροπόλεων

Ὁ Μακαριώτατος καί οἱ Σεβ. Ἀττικῆς καί Ναυπάκτου μέ τούς κληρικούς ποῦ ὑπηρετήσαν στό Ὀλυμπιακό Χωριό κατά τή διάρκεια τῆς Ὀλυμπιάδας.

Στιγμιότυπο ἀπό τὰ ἐγκαίνια τοῦ Περιπέρου τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν Πολιτιστική Ὀλυμπιάδα στό χώρο τῆς Πλατείας Μητροπόλεως (11.8.2004).

Ὁ Μακαριώτατος συνοδευόμενος ἀπό τόν Σεβ. Καλαβρύτων ἐπισκέφθηκε τὰ Σπήλαια τῶν Λιμνῶν (Αυγ. 2004).

Ἀπό τίς πανηγυρικές λατρευτικές ἐκδηλώσεις στό Ἱερό Νησι τῆς Τήνου τόν Δεκαπενταύγουστο.

Ἐκδρομεῖς τῆς Ἱ. Μ. Ἀττικῆς μέ ἐπικεφαλῆς τόν Σεβ. κ. Παντελεήμονα στή Ρουμανία.

Ὁ Διευθυντής τῆς «Ἄλληλεγγύης» κ. Φουρλεμάδης μέ μέλη τῆς οἰκογένειας Κανίδη στο Μπεςλάν (Σεπτ. 2004).

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΩΣ ΕΚΛΟΘΕΙΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. 210 7272511, FAX. 210 7272511
ISSN 1105-7203

ΠΑΡΩΡΜΕΝΟ
ΠΛΑΣΤ
Τεκ. Υπερτάτο
Κ.Ε.ΜΙΤΛΑΘ
Αρ. Πρωτ. Αθηνών
4024

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΘΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1855/2004 ΚΕΜΠΑ